

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1950

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 13^ῃ ΜΑΪΟΥ 1951

*Κύριοι Ἐταῖροι,
Κυρίαί καὶ Κύριοι,*

Πρὶν εἰσελθόμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1950 ἔργου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀναμιμνησκόμεθα μετ' εὐλαβοῦς συγκινήσεως τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλιπόντων προσφιλῶν ἡμῶν ἐπιτίμων τε καὶ τακτικῶν ἐταίρων, τῶν ὁποίων ἢ ἐπιστημονικὴ ἢ ἄλλη συνεργασία ὑπῆρξε γόνιμος παράγων τῆς προαγωγῆς τῆς ἀρχαιολογίας εἴτε ἐν τῷ διεθνεῖ εἴτε ἐν τῷ ἐθνικῷ πεδίῳ.

1. Ὁ Ἐδουάρδος Carrs ἄλλοτε Καθηγητὴς τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Princeton τῶν Ἡ. Π. τῆς Ἀμερικῆς, Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασσικῶν Σπουδῶν καὶ ἐπὶ μακρὸν Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ

αὐτῆς συμβουλίου ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι καταλιπὼν παρὰ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ σημαντικὸν ἔργον ὀργανωτικόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἰδιαιτέρως ἠγνοήθη ἢ ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆ Σχολῇ καὶ ἢ ἐπιστημονικῆ αὐτῆς ἀποστολῇ. Εἰς τὴν ἔκτακτον ταύτην ὀργανωτικὴν ἱκανότητα τοῦ Carrs καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτοῦ δεξιότητα πρὸς ἐξεύρεσιν χρημάτων, ἢ ὅποια προσεπόρισεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸ μόνιμον προσωνύμιον τοῦ goldfinder, ὀφείλομεν, ἐκτὸς τῆς διευρύνσεως τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς, τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τῆς Γενναδείου Βιβλιοθήκης, τὸ ὁποῖον κατέστησε τὸ ὄνειρον τοῦ Ἰωάννου Γενναδίου πραγματικὴν κοσμήσασαν τὰς Ἀθήνας καὶ διευκόλυνουσαν πολυμερῶς τὰς σχετικὰς μελέτας περὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Εἰς τὸ δαιμόνιον τοῦ Carrs ὀφείλομεν ὡσαύτως τὴν παγκοσμίου ἐπιστημονικῆς σημασίας πραγμάτων τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἢ εὐστοχος διεξαγωγὴ καὶ δημοσίευσις οὐχὶ μόνον τὴν ἐπιστήμην ἐξόχως ἐπλούτισεν, ἀλλὰ καὶ ἀπέβη ἀρχαιολογικὸν διδασκαλεῖον. Ἄνευ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἐδουάρδου Carrs εἶναι ζήτημα ἂν θὰ εἶχε κατορθωθῆ τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον. Ἄλλὰ καὶ ἄλλο ἔργον, ἀναφερόμενον εἰς ζωτικώτατον ζήτημα τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀθρόων προσφύγων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προκαλεῖ τὴν ἀμέριστον τῆς χώρας ἡμῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Carrs, ὅστις ὡς προϊστάμενος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων συνετέλεσεν ἐξόχως, ὅπως ἢ Ἀμερικανικὴ γενναιοδωρία ἀποβῆ ὄντως εὐεργετικὴ κατὰ τὰς δυσχερεστάτας ἐκεῖνας ἡμέρας τοῦ ἔθνους.

Αἱ ἀδραὶ αὗται γραμμαὶ εἶναι ἱκαναί, ὅπως χαρακτηρίσωσι τὴν μεγάλην προσωπικότητα τοῦ Ἐδουάρδου Carrs, κατ' ἐξοχὴν ἀνθρώπου καὶ φιλέλληνος, ἐδραιώσαντος τὴν ἀνθρωπιστικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν ἐπὶ τοῦ συνειδητοῦ ἑλληνισμοῦ.

2. Ὁ Δανὸς ἀρχαιολόγος Frederik Poulsen, Καθηγητῆς καὶ διευθυντῆς τῆς ἐν Κοπενάγη Γλυπτοθήκης Ny Carlsberg,

ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ὑπερβορείων ἐπιστημόνων προαγαγὼν σπουδαίως διὰ τῶν μελετῶν αὐτοῦ ἰδίᾳ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς πλαστικῆς, μάλιστα δὲ τὰς περὶ τὴν εἰκονικὴν ἀνδριαντοποιίαν τῶν Ἑλλήνων ἐρεῦνας διὰ τῆς προσκομίσεως τέως λανθανόντων ἐν ἰδιωτικαῖς συλλογαῖς μνημείων τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ ἀξίως μελετηθέντων.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλως συνεδέθη μετὰ τῆς ἡμετέρας χώρας ὁ Poulsen ἀναλαβὼν μετ' ἄλλων Δανῶν ἐπιστημόνων καὶ ἀρχιτεκτόνων ὡς καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου κ. Ῥωμαίου τὴν ἀνασκαφικὴν ἐξερεύνησιν τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ Καλυδῶνος, τῆς ὁποίας τὰ ἀξιόλογα εὐρήματα κατέστησαν προσιτὰ εἰς τὴν ἐπιστήμην διὰ τῆς ταχείας δημοσιεύσεως. Οὕτως ὁ Poulsen προσετέθη εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Δανῶν ἐπιστημόνων, Kinch, Blinkenberg κ.ἄ., οἱ ὅποιοι ἐξερεύνησαν τοὺς Ἑλληνικοὺς τόπους καὶ τὰ Ἑλληνικὰ μνημεῖα.

3. Ὁ Ἀδόλφος Wilhelm, ὁ ἀρχηγέτης τῶν ἐπιγραφικῶν σπουδῶν, ἀπεβίωσεν ὑπερογδοηκοντούτης ἐν Βιέννῃ, καταλιπὼν σημαντικώτατον ἔργον συμπληρώσεως καὶ ἐρμηνείας ἀναριθμητῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, δι' ὧν διεφωτίσθησαν πλεῖστα σημεῖα τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀδόλφου Wilhelm δὲν ἐστέρησε μόνον τὴν διεθνῆ ἐπιστήμην ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐξαιρέτου φίλου ἀφωσιωμένου εἰς πάσας τὰς φάσεις τῆς ἱστορίας αὐτῆς καὶ μετὰ εἰλικρινοῦς συμπαθείας πάντοτε ἀποβλέψαντος καὶ πρὸς τὰς ἐνδόξους ἡμέρας καὶ πρὸς τὰς ἀτυχεῖς. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἐσφυρηλάτησεν ὁ Wilhelm διὰ τῆς συνεχοῦς αὐτοῦ ἐπαφῆς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν κατὰ τὴν μακρὰν ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν διαμονὴν του, καθ' ἣν ἐκτὸς τῆς ἐξόχου αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς ἀσχολίας καὶ παραγωγῆς εὔρε τὸν χρόνον, ὅπως ἐκμάθη ἀριτίως τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀψόγως ἔγραφε μετὰ πλήρους γλωσσικοῦ αἰσθήματος. Ἡ προσοικεῖωσις αὕτη τοῦ

καθαροῦ νέου Ἑλληνικοῦ λόγου κατέστησε παρὰ τῷ Wilhelm ζῶντα τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν λόγον, μάλιστα δὲ τὰς ἐπιγραφικὰς ἰδιορρυθμίας, ὥστε τὸ γλωσσικόν του δαιμόνιον νὰ ἀποκαθιστᾷ τὰ κενὰ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἐπιγραμμάτων μετὰ θαυμαστῆς ἐπιτυχίας.

Ἡ λαμπρὰ ἀνασκαφικὴ καὶ ἐπιγραφικὴ ἀσχολία τοῦ Wilhelm, ὅτε ἦτο ἐν Ἀθήναις ὑποδιευθυντῆς καὶ ἔπειτα διευθυντῆς τῆς Αὐστριακῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν καθηγεσίαν τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης καὶ εἰς τὴν ἔδραν τοῦ τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Αὐστρίας. Παρὰ τοὺς ὀγκώδεις τόμους τῶν Συμβολῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιγραφικὴν καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς δραματικὰς παραστάσεις ἢ διδασκαλίας καὶ παρὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς περιηγήσεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ παρὰ τὰς ἐπιγραφικὰς ἐρεῦνας τὰς ἐγκατεσπαρμένας εἰς τὰ ἀρχαιολογικὰ περιοδικὰ ὁ Wilhelm συχνοτάτας δημοσιεύει πραγματείας εἰς τὰ Πρακτικά τῆς Αὐστριακῆς Ἀκαδημίας χωρὶς νὰ λησμονῇ καὶ τὰ ἐξωακαδημαϊκὰ περιοδικὰ, μεταξὺ τῶν ὁποίων τιμᾶται καὶ ἡ ἡμετέρα Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς. Τελευταία δὲ αὐτοῦ μακρὰ πραγματεία περὶ τῶν Ἑλληνικῶν νομικῶν ἐπιγραφῶν, τῆς ὁποίας δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἴδῃ τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια, ἐκτυποῦνται ἐν ταῖς Πραγματεῖαις τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Τοιοῦτου εὐκλεοῦς ἐπιστήμονος τὸν βίον ἀνέκοψεν ὁ θάνατος, εἰς τὸν ὁποῖον πάντοτε οἱ ἄνθρωποι ὀφείλονται, ἀλλὰ οὐδεὶς χρόνος δύναται νὰ ἀφανίσῃ τὰ σοφὰ τοῦ ἀνδρὸς διδάγματα, τὰ ὅποια θὰ παραμείνωσιν ἔδραϊα τῆς ἐπιστήμης κτήματα.

4. Ὁ Percy Nevill Ure, Καθηγητῆς τοῦ ἐν Reading τῆς Ἀγγλίας Πανεπιστημίου, εἶναι συνδεδεμένος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γῆν διὰ τῶν εὐτυχῶν ἐν Μυκαλησσῷ τῆς Βοιωτίας, τῇ σημερινῇ Ριτσῶνα, ἀνασκαφῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι καὶ εἰς πολλαπλᾶς ἐιδικὰς πραγματείας ἀγγλιστί. Σημαντικὴ ὑπῆρξε τοῦ Ure ἡ αὐτοτελὴς

ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῆς «Γενέσεως τῆς τυραννίδος» ὡς καὶ πλείονα τμήματα ἐν τῇ μεγάλῃ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ τοῦ Cambridge. Ἡ ἀγάπη τοῦ Ure πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔφερον αὐτὸν καὶ πρὸς μελέτην ζητημάτων τῆς συγχρόνου ἡμῶν ἱστορίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξεδήλωσεν ὁ Percy Ure ὅλον αὐτοῦ τὸ φιλελληνικὸν πνεῦμα καὶ ἔδειξεν ὅτι ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα ἐνέκλειεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὁ ἀείμνηστος φίλος.

5. Βραδέως ἐγνώσθη ὁ θάνατος τοῦ διαπρεποῦς ἐρευνητοῦ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης Πατρὸς Γουλιέλμου de Jerphanion, τοῦ ὁποίου αἱ μελέται περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Καππαδοκίας ὡς καὶ περὶ ἄλλων θεμάτων τῆς Βυζαντινῆς τέχνης προσεπόρισαν εἰς αὐτὸν διεθνῆ φήμην.

6. Τῷ 1949 ἐξέλιπον δύο ἐπιφανεῖς ἀρχαιολογοῦντες Γερμανοὶ ἀρχιτέκτονες συνδεθέντες πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐργασιῶν αὐτῶν, ὁ Hubert Knackfuss καὶ ὁ Ernst Fiechter, ὁ μὲν πρῶτος Καθηγητὴς τοῦ ἐν Μονάχῳ Πολυτεχνείου, ὁ δὲ δεύτερος τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ.

Ὁ Knackfuss μετὰ τὴν ἐν Μιλήτῳ σημαντικὴν αὐτοῦ ἀνασκαφικὴν συνεργασίαν, τῆς ὁποίας καρπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀξιόλογος περὶ τοῦ βουλευτηρίου τῆς Μιλήτου μονογραφία, ἐγένετο δεύτερος διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ἐκτὸς ἄλλων ἐργῶν εἰσηγήθη καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἀναστήλωσιν κίωνων τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἡραίου, διὰ τῆς ὁποίας ἐξωγογήθη ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐντύπωσις τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἱστορικοῦ μνημείου, ἐπεκυρώθη δὲ ἅπαξ ἔτι ἡ γνώμη ὅτι αἱ ἀναστήλωσεις τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, ὅπου αὐταὶ εἶναι δυναταί, ὀφείλουσιν νὰ εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῶν ἀνασκαφῶν.

7. Ὁ Ἐρνέστος Fiechter ὑπῆρξε νέος ἀκόμη συνεργάτης τοῦ πολλοῦ Ἀδόλφου Furtwängler ἐν Ἑλλάδι, μετὰ δὲ τὸν πρόωρον ἐκείνου θάνατον ἐξετέλεσε μετὰ τοῦ ἡμετέρου Ἀνδρέου

Σκια τὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν τοῦ παρὰ τὴν Σπάρτην Ἀμυκλαίου κατὰ τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν ἐνδιαφέροντα λείψανα τοῦ θρόνου τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔργου τοῦ ἐκ τῆς Μικρασιατικῆς Μαγνησίας ὀνομαστοῦ τεχνίτου Βαθυκλέους. Ἐκ τῆς ἐν Αἰγίνῃ μετὰ τοῦ Furtwängler συνεργασίας προῆλθεν ἡ ἐμβριθῆς τοῦ Fiechter μελέτη περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφαίας.

Τὴν περὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἀσχολίαν συνεπλήρωσεν ὁ Fiechter βραδύτερον διὰ διεξοδικῶν πραγματειῶν περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακοῦ θεάτρου ὡς καὶ περὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν θεατρικῶν οἰκοδομημάτων.

8. Ὁ Camillo Praschniker Καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης, μέλος τῆς Αὐστριακῆς Ἀκαδημίας καὶ διευθυντῆς τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, συνεδέθη ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς χώρας ἡμῶν ὡς διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις Αὐστριακῆς Σχολῆς, ὅτε καὶ ἐξετέλεσε μετὰ τοῦ Ὁθωνος Walter τὰς ἀξιολόγους ἀνασκαφὰς τῆς Ἡλιδος, ἐντεῦθεν δὲ ὁρμώμενος μετέσχε καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐφέσου.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων τοῦ Praschniker ἰδίαν καὶ ἐξαιρετικὴν ἀξίαν ἔχει ἡ διεξοδικὴ ἔρευνα τῶν μετοπῶν τοῦ Παρθενῶνος, ἡ ὁποία ἔταξεν αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν μελετητῶν τῆς Ἑλληνικῆς πλαστικῆς καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν μετοπῶν ὡς παραστάσεων τῆς Ἰλίου πέρσιος καὶ τῆς Γίγαντομαχίας, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς συνθέσεως αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν τῶν προβλημάτων περὶ τῆς τέχνης τοῦ Φειδίου.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀλκαμένους τὸ ἄγαλμα τῆς Πρόκνης καὶ τοῦ Ἴτυος ἀνέκτησεν ὁ Praschniker καὶ τὴν μελέτην τοῦ Ἐρμοῦ Προπυλαίου συνεπλήρωσεν εὐστόχως διὰ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ἀνευρεθέντος τότε νέου ἀντιγράφου τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Ἀλκαμένους. Σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς Ἀλβανίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου παρέσχεν ὁ Praschniker καὶ ὁ Schöber διὰ τῆς ἐκτενοῦς δημοσιεύσεως τῆς ἐξερευνητικῆς αὐτῶν ἀποστολῆς εἰς

Μουζακιά καὶ Μαλακάστραν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ὅτε ὑπῆρτεῖ ὁ Praschniker ἐν τῷ Αὐστριακῷ στρατῷ τῆς Ἀλβανίας καὶ ὑπὸ τὰς εὐνοϊκὰς ταύτας συνθήκας ἠδυνήθη νὰ εἰσδύσῃ εἰς ἄλλως δυσπροσίτους τόπους καὶ νὰ συγκομίσῃ πλουσίαν ἐπιστημονικὴν λείαν.

Ἐξαιρέτως αἰσθητὴ ὑπῆρξε τοῦ Praschniker ἡ παρουσία ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Αὐστριακοῦ Ἰνστιτούτου, διότι παρὰ τὰς κρατούσας οικονομικὰς δυσχερείας κατώρθωσεν οὗτος οὐχὶ μόνον νὰ διατηρήσῃ τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀλλὰ καὶ νὰ διευρύνῃ ταύτην ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστημονικῆς φήμης τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Τὴν λαμπρὰν ταύτην σταδιοδρομίαν κατώρθωσε νὰ συντελέσῃ ὁ Praschniker οὐχὶ μόνον διὰ τῆς ἀρτίας αὐτοῦ ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ ἠθικῆς καὶ ἐμπνευσμένης προσωπικότητος συνδεδεμένης μετ' ἀνταξίας ἐξόχου ἐπιστήμονος μετριοφροσύνης καὶ ἀληθοῦς ἀνθρωπισμοῦ.

Αἱ ἀρεταὶ αὗται τοῦ ἀνδρὸς ἔφερον αὐτὸν καὶ πρὸς εἰλικρινῆ φιλίαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τοῦτο πενθοῦμεν οὐχὶ μόνον τὸν ἀρχαιολόγον, ἀλλὰ καὶ τὸν φίλον.

9. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐταίρων ἐξέλιπε προῶρως, ὑποκύψας εἰς ἀπηνῆ νόσον, ὁ Διονύσιος Καλογερόπουλος εἰδικῶς ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν, διὰ τῆς ὁποίας παρέσχε πολὺτιμα βοηθήματα εἰς τοὺς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀσχολουμένους. Ἰδιαιτέρα δὲ ἦτο ἡ στοργή, τὴν ὁποίαν ὁ ἐκλιπὼν φίλος ἔτρεφε πρὸς τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας.

10. Ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ ὁ ἀποκτήσας παγκόσμιον φήμην μαθηματικός, ἀπέθανεν ἐν Μονάχῳ μὴ κατορθώσας, παρὰ τὰς ἐπιμόνους του προσπαθείας, νὰ ἐπανίδῃ τὴν πατρίδα Ἑλλάδα διὰ τὰς κρατούσας ἐν Γερμανίᾳ μεταπολεμικὰς συνθήκας. Τὸ μέγιστον ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Καραθεοδωρῆ θὰ εὔρη ἐγκωμιαστὰς εἰς πᾶσαν γωνίαν τοῦ κόσμου, ὅπου θεραπεύεται ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη ἢ καὶ δι' αὐτοῦ ἐξόχως προαχθεῖσα. Ἄλλ'

ὁ ἀνὴρ δὲν ὑπῆρξεν ἀπλῶς μαθηματικὸς κορυφαῖος, ἀλλὰ καὶ πολυμερεστάτῃ διάνοια προσιτῇ εἰς πᾶσαν μορφωτικὴν μάθησιν, ἰδίᾳ δὲ ἱστορικὴν, οὕτω δὲ ἐφέρετο μετ' ἐξαιρέτου ἐνδιαφέροντος καὶ πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν. Ὁ τόμος τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας περιέχει καὶ τοῦ Καραθεοδωρῆ μελέτην περὶ τῶν καμπυλῶν τοῦ Παρθενῶνος. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ματαίωσιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σμύρνης, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὀργάνωσιν, ἐκ τῶν συγκεντρωθέντων ἐν Ἀθήναις βιβλίων, τῶν προωρισμένων διὰ τὸ Πανεπιστήμιον ἐκεῖνο, πάντα τὰ ἀρχαιολογικὰ προθυμότετα παρεχώρησεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας.

Ἀνήκων εἰς μεγάλην διπλωματικὴν οἰκογένειαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσέθηκεν ὑπέροχον τίτλον εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ κατέστησε τὸ Ἑλληνικὸν ἐπιστημονικὸν ὄνομα σεβαστὸν οὐχὶ μόνον ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ πέραν τῶν Ὁκεανῶν, ὅπου ἐπανειλημμένως ἐκλήθη, ἵνα διδάξῃ. Βεβαίως ἀνδρῶν ἐπιφανῶν εἶναι πᾶσα γῆ τάφος, ἀλλ' οὐδέποτε ἢ μητρικὴ γῆ εἶναι δυνατὸν νὰ σβεσθῇ καὶ νὰ στερηθῇ τῆς αἴγλης τῶν μεγάλων αὐτῆς τέκνων.

11. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Μιχαὴλ Βολονάκης, διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας, ὑπῆρξεν οὐχὶ μόνον ἀφωσιωμένος ἐπιστήμων, ἀλλὰ καὶ θερμουργὸς πατριώτης, ἀνενδότης ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ πατρίδος Δωδεκανήσου καὶ ἀποβὰς εἰς τῶν πρωτοεργατῶν τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτῆς, διακινδυνεύσας δὲ κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του. Ὁ Μιχαὴλ Βολονάκης κατέλιπε τὸν κόσμον τοῦτον ἔχων ἡσυχον τὴν συνείδησιν ὅτι ἔπραξεν εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθῆκον αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα, συνενώσας δὲ ἐν ἑαυτῷ τὸν ἐπιστήμονα, τὸν συγγραφέα καὶ τὸν ἐθνικὸν ἀγωνιστὴν παρέσχεν ἐπίζηλον παράδειγμα ἐθνικοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν πατριωτικῶν του λόγων καὶ διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις ἐνεψύχου καὶ ἐξωογόνει τὴν ἐπιστημονικὴν του ὑπόστασιν καὶ

παρεῖχε τὴν εἰκόνα ἀρτίου Ἑλληνοσ, στρατιώτου τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πατρίδος.

12. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ διακεκριμένος ἰατρὸς Βλαδίμηρος Μπένσης, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν παλαιότερων ἡμῶν καὶ ἀφωσιωμένων εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἑταιρείας ἑταίρων μετὰ πίστεως παρακολουθήσας τὸ ἔργον αὐτῆς καὶ ἀποβλέψας εἰς αὐτὸ ὡς πολῦτιμον παράγοντα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς.

13. Ὅμοια δὲ αἰσθήματα πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἐπέδειξε καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν Κωνσταντῖνος Πολυχροσιάδης.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας ἠϋξήθη κατὰ τὸ ἔτος 1950 διὰ 702 νέων τόμων προερχομένων ἐκ δωρεᾶς, ἀνταλλαγῆς ἢ ἀγορᾶς (226+245+231).

Πρὸς τούτοις ἠρξάτο ἡ προπαρασκευὴ τοῦ καθ' ὕλην εἰδικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης, ὁ ὁποῖος μέλλει πολὺ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἐκδιδομένων δημοσιευμάτων συνεπληρώθη ὁ διὰ τὰ ἔτη 1948 καὶ 1949 τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐκ τυπογρ. φύλλων 25, περιέχων ἐπιστημονικὰς πραγματείας καὶ ἐν τῷ παραρτήματι ἀρχαιολογικὰς ἐκθέσεις ἐφόρων καὶ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁσαύτως ἐξετυπώθη ὁ τοῦ ἔτους 1949 τόμος τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας.

Ἦρξισε δὲ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἐπομένου τόμου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος.

Ὁσαύτως συνετελέσθη ἡ ἐκτύπωσις τοῦ αὐτοτελοῦς δημοσιεύματος περὶ τῶν εἰκόνων τῆς Συλλογῆς Ἑλένης Ἀ. Σταθάτου κατ' ἐκδοσὶν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἀνδρέου Ξυγγοπούλου.

Παρά ταῦτα προέβη ἱκανὸν ἢ προπαρασκευὴ τοῦ αὐτοτελοῦς δημοσιεύματος τοῦ κ. Γ. Σωτηρίου περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἄν. Ὀρλάνδου περὶ τοῦ Παρθενῶνος, τῶν ὁποίων ἡ ἐκτύπωσις δὲν θὰ βραδύνη. Ὡσαύτως προπαρασκευάσθη ἡ εἰκονογράφησις τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Κ. Α. Ρωμαίου περὶ τῶν κεραμεικῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Καλυδῶνος.

Ὡσαύτως θέλει ἐκδοθῆ προσεχέστατα τὸ ἀπὸ πολλοῦ ἔτοιμον, ἀλλ' ἀναβληθὲν διὰ τὰ παρεμπεσόντα ἐθνικὰ γεγονότα «Λεύκωμα τῆς Ἑκατονταετηρίδος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».

Πρὸς τούτοις τὸ Συμβούλιον εὐχαρίστως ἀνακοινοῖ ὅτι τὰ ὀριστικὰ σχέδια τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ νέου μεγάρου, ἀξίου τῆς ἐνδόξου ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου ἐπιστημονικοῦ καθιδρύματος καὶ τῶν συγχρόνων εὐρυτέρων ἀναγκῶν αὐτοῦ, μετὰ μακρὰν μελέτην τοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἰω. Ἀντωνιάδου, περατοῦνται ἐντὸς βραχείας χρονικοῦ διαστήματος, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν προσεχῶς νὰ προβῶμεν εἰς τὴν δημοπράτησιν τοῦ ἔργου τούτου, τοῦ σημειοῦντος σημαντικὸν σταθμὸν ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς Ἑταιρείας.

Τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1950 διεξήχθη εἰς πλείονας ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴμεθα ἱκανοποιημένοι, διότι τοῦτο ἀνέκτησε τὸν προπολεμικὸν αὐτοῦ ῥυθμὸν.

1. Ἐν Ἀθήναις ὁ ἀρχιτέκτων κ. Ἰω. Τραυλὸς ἐξηρέυνησε τὸ ὑστερορρωμαϊκὸν οἰκοδόμημα, τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸ μέσον περιῖπου τῆς αὐλῆς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου ἦτο ἐκτισμένη ἡ τελείως ἐξαφανισθεῖσα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1885 βυζαντινὴ ἐκκλησία τῆς «Μεγάλης Παναγίας».

Κατὰ παλαιότεραν εἰκασίαν τὸ ὑστερον τοῦτο ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα ἦτο ἐκκλησία κτισθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5^{ου} μ.Χ. αἰῶνος.

Καὶ κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Τραυλοῦ, στηριζομένας εἰς τὸν οἰκοδομικὸν τρόπον, τὴν διακόσμησιν τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ δαπέδου καὶ τὰ ἀνευρεθέντα πέρυσιν ἀγγεῖα, τὸ οἰκοδόμημα ἀνήκει εἰς τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ 5^{ου} μ.Χ. αἰῶνος, ἀλλ' εἶναι δύσκολον νὰ πιστευθῇ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐκτίσθη τοιαύτη μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησία εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, εἶναι δὲ μᾶλλον πιθανὸν ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἶναι σχετικὸν πρὸς τὴν Ἀδριάνειον βιβλιοθήκην καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς. Ἐνισχύει δὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ἡ παρ' αὐτὴν τὴν εἴσοδον τῆς Βιβλιοθήκης ὑπάρχουσα ἐπιγραφή: « Τῶν θεσμῶν ταμίην Ἐρκοῦλιον, ἀγνὸν ὑπαρχον, Πλούταρχος μύθων ταμίης ἔστησε σοφιστῆς ». Ὁ Ἐρκοῦλιος ἐγένετο ὑπαρχος τῆς Ἀχαΐας μέχρι τοῦ ἔτους 408 μ.Χ., καθ' οὓς δηλ. χρόνους ἐκτίσθη καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος οἰκοδόμημα, πιθανώτατα δὲ τότε ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἐπισκευαὶ τῆς βιβλιοθήκης καὶ δὴ ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ περιστευλίου αὐτῆς.

Ἡ ἐπιγράψις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5^{ου} αἰῶνος συνετέλεσεν, ὥστε νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, πιθανῶς ὡς ἐκκλησία, ἀφιερωμένη εἰς τὴν Παναγίαν, προσλαβοῦσα δὲ τὴν ἐπωνυμίαν « Μεγάλῃ Παναγία » διὰ τὸ μέγεθος τοῦ οἰκοδομήματος.

Πότε ἀκριβῶς κατεστράφη ἡ βασιλικὴ αὕτη εἶναι ἄγνωστον. Ἀλλὰ κατὰ τὸν 11^{ον} αἰῶνα ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν ἔρειπίων ταύτης μικρὰ βυζαντινὴ ἐκκλησία, ἡ ὁποία διετηρήθη μέχρι τῶν πρώτων ἀνασκαφῶν, ὅτε καὶ κατηδαφίσθη. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιῶν σχεδίων καὶ περιγραφῶν ὁ κ. Τραυλὸς καθώρισε τὴν μορφήν καὶ τὴν θέσιν τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας.

2. Ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ὁδὸν Μισαραλιώτου, ὅπου τυχαῖα εὗρήματα, ἐπέβαλλον ἀνασκαφικὴν ἔρευναν, ἡ Ἐταιρεία ἔξετέλεσε τὸ ἔργον διὰ τοῦ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων κ. Ἰω. Θεοψιάδου, διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ ἠρεύνησε καὶ τάφους κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἰλισσοῦ ἀπέναντι τοῦ λόφου τῆς Σικελίως.

Α. Ἡ κατὰ τὴν ὁδὸν Μισαραλιώτου ἔρευνα προεκλήθη εἰς δύο σημεῖα ἕνεκα ἀναφανέντων ἀρχαίων λειψάνων διὰ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑταιρείας Ὑπονόμων. Εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον ἀπεκαλύφθησαν ἀρχαῖα τεῖχη ἀποτελοῦντα συνέχειαν τῶν πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ εὐρεθέντων. Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν κινητῶν περὶ αὐτὰ εὐρημάτων, ἰδίᾳ δὲ ἐπιγραφῶν, συνάγεται ὅτι τὸ τεῖχος δὲν εἶναι παλαιότερον τῶν μέσων τοῦ 3^{ου} μ.Χ., αἰῶνος ὅτε γνωρίζομεν ὅτι ἐγένετο ἢ ἐπισκευῆ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ Βαλεριανοῦ.

Εἰς τρίτον σημεῖον ἀνευρέθη ἄλλο λείψανον τείχους ἐκ λίθου τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τρόπον περίπου πολυγωνικόν, σφζόμενον εἰς ὕψος 2,75 μ., πάχος 2,70 μ. ἔρευνηθὲν δὲ εἰς μῆκος 4,50 μ. Ἐσωτερικῶς αὐτοῦ εὐρέθη κτιστὸν ὕδραγωγεῖον κεκαλυμμένον διὰ πλακῶν. Ἐκ τῶν γενομένων παρατηρήσεων συνάγεται ὅτι τὸ τεῖχος τοῦτο ἀνήκει εἰς χρόνους παλαιότερους τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰῶνος καὶ δὴ τοὺς χρόνους τοῦ Θεμιστοκλέους. Κατὰ τὰ νέα εὐρήματα ἢ γραμμὴ τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους καθορίζεται διάφορος τῆς ἤδη παραδεδεγμένης, διαπιστοῦνται δὲ καὶ ἄλλαι ἐνδιαφέρουσαι λεπτομέρειαι ἐκτενῶς περιγραφόμεναι ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ἐρευνησαντος.

Β. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους ἀπόστασιν, εἰς ὃ σημεῖον εὐρίσκεται τὸ «Κολωνάκι» τῆς φερωνύμου ἐκεῖ συνοικίας, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Θρεψιάδου σκαφή, ἢ ὁποία ἀπεκάλυψεν ὅτι ὁ κίων οὗτος εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀρχικὴν του θέσιν καὶ ἀνήκει εἰς ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, ἐν μέρει ἀνασκαφέν, διότι τὰ ἄλλα αὐτοῦ μέρη εὐρίσκονται ὑπὸ τὰς παροδίους οἰκίας. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀνασκαφέντων στοιχείων δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν ὀρθογώνιον αἴθουσαν ἐσωτερικῶν διαστάσεων 19,70μ×14,80μ., τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς πλευραὶ περιθέονται ἐσωτερικῶς ὑπὸ 16 κίωνων, τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς μὴ ἐχούσης κίονα, διότι πιθανῶς κατ' αὐτὴν θὰ ὑπάρχη ἡ εἴσοδος.

Ἐκ τῶν γενομένων παρατηρήσεων ὁ ἀνασκάπτων συμπεραίνει πιθανῶς ὅτι ἡ στέγη τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο θολωτή, εἶχε δὲ τοῦτο δάπεδον ἐστρωμένον διὰ πολυχρῶμων πλακιδίων εἰς διά-

φορα σχήματα ὡς καὶ τοίχους μετ' ὀρθομαρμαρώσεως καὶ ἄλλης γλυπτῆς καὶ ἐγχρώμου διακοσμήσεως, πάντα στοιχεῖα χώρου ἐστεγασμένοι καὶ οὐχὶ ὑπαίθρου, τοῦ ὁποίου τὴν στέγην ἐβάσταζον οἱ τοῖχοι ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῶν πολὺ πλησίον αὐτῶν κειμένων κιόνων. Ἡ πολυτελής αὕτη αἴθουσα ἐπεκοινώνει μετὰ παραπλεύρων ἄλλων διαμερισμάτων διὰ θυρῶν. Διεπίστωσεν ὡσαύτως ἡ ἔρευνα καὶ μεταγενεστέραν διασκευὴν καὶ οὐχὶ ὀργανικὴν προσθήκην διαμερισμάτων, τὰ ὅποια ἐπεξέτειναν τὸ οἰκοδόμημα.

Ἐκ τῶν γενομένων παρατηρήσεων τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων καὶ τοῦ οἰκοδομικοῦ τρόπου, περὶ τῶν ὁποίων διεξοδικῶς ἀναφέρει ἡ ἔκθεσις τοῦ ἀνασκάπτοντος, συνάγεται ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 2^{ου} μ.Χ. αἰῶνος, ὑπέστη ὅμως ζημίας ἐκ νεωτάτων ἐπεμβάσεων διὰ τῆς τοποθετήσεως σωλήνων ὑδρεύσεως, φωταερίου κ.τ.τ.—Καὶ ἐκ τῶν σφζομένων ἐν τούτοις λειψάνων κατώρθωσεν ἡ ἔμπειρος γνῶσις τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Τραυλοῦ νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ὠραίαν αἴθουσαν.

Γ. Ἄλλη ἔρευνα ἐγένετο ἐν τῇ συνοικίᾳ Κορυκᾶκη ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ λόφου τῆς Σικελίας καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν Τριβόλη, ὅπου ἡ ἐργασία τῆς Ἑταιρείας ὑπονόμων ἀπεκάλυψεν ἀρχαίους τάφους.

Ἄνεσκάφησαν ὀκτὼ τάφοι, πέντε σκαπτοὶ ὀρθογώνιοι καὶ τρεῖς καλυβῖται, κείμενοι ἐντὸς τῆς σκληρᾶς ἀμμώδους ἐπιχώσεως τῆς σχηματισθείσης ὑπὸ τῶν προσχώσεων τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τῶν κατακυλιόμενων λίθων καὶ ἄμμου ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου.

Οἱ τάφοι ἦσαν ἀδιατάρακτοι, τὰ δὲ κτερίσματα, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εἶναι μελανόγραφα ληκύθια, τάσσουν αὐτοὺς εἰς τὸν 5^{ον} π.Χ. αἰῶνα. Πιθανὸν εἶναι ὅτι ἡ συστάς αὕτη τῶν τάφων ἀπετέλει μέρος μεγαλητέρου νεκροταφείου, τοῦ ὁποίου ἡ θέσις παρά τινα ἐκεῖθεν διερχομένην ὁδὸν καὶ ἡ σχέσις πρὸς τὸ ἐκεῖ που εὐρισκόμενον Φαληρικὸν τεῖχος παραμένει ἄγνωστος.

3. Ἐν Ἐλευσίνι ἐπανελήφθησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος αἱ λόγῳ τοῦ πολέμου καὶ τοῦ θανάτου τοῦ συναδέλφου Κωνστ.

Κουρουνιώτου διακοπεῖσαι ἀνασκαφαὶ διὰ τοῦ καὶ πρότερον συνεργασθέντος ἐκεῖ ἀρχιτέκτονος κ. Ἰω. Τραυλοῦ.

A. Πρώτη σκαφικὴ ἔρευνα ἐγένετο ἐν τῷ Τελεστηρίῳ πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς θέσεως τοῦ Ἀνακτόρου, τοῦ ἰδιαιτέρου δηλ. διαμερίσματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφυλάσσοντο τὰ ἱερά. Πολύτιμον πόρισμα τῆς ἐρευνῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀναμφίβολος βεβαίωσις ὅτι τὸ ἐν τῷ κέντρῳ ἀκριβῶς τοῦ Τελεστηρίου κείμενον θεμέλιον ἀνήκει εἰς τὸ Ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, παρ' ὅλας τὰς ἐκάστοτε γενομένας μεταβολὰς τοῦ σχεδίου τοῦ Τελεστηρίου, τὸ δὲ σπουδαιότερον ὅτι ἡ θέσις αὕτη συμπίπτει περίπου πρὸς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ πρῶτος πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος ἀνεγερθεὶς Μυκηναϊκὸς «ναός».

Ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς τούτου καὶ σημαντικοῦ πορίσματος ἀφορμώμενος ὁ κ. Τραυλὸς δημοσιεύει λεπτομερῆ μελέτην ἐν τῷ ὑπὸ ἐκτύπωσιν τόμῳ τῆς Ἀρχ. Ἐφημερίδος.

B. Δευτέραν σκαφικὴν ἔρευναν ἐξετέλεσεν ὁ κ. Τραυλὸς ἐν χιλιόμετρον πρὸ τῆς Ἐλευσίνος κατὰ τὴν θέσιν «Καλὸ πηγάδι», ὅπου εὐρίσκεται ἀρχαία γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἐλευσινιακοῦ Κηφισοῦ, τῆς ὁποίας μόνον μικρὸν μέρος ἐφαίνετο πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς.

Διὰ τῆς γενομένης ἐργασίας ἀπεκαλύφθη τὸ πραγματικὸν διάγραμμα τῆς γεφύρας, ἡ ὁποία ἔχει συνολικὸν μῆκος 50 μ. καὶ πλάτος 9,30 μ. καὶ τέσσαρα τόξα, δύο μεσαῖα διαμέτρου 6.90 μ. καὶ δύο ἀκραῖα διαμέτρου 4.30 μ. Ὁ χρησιμοποιηθεὶς λίθος εἶναι πῶρος τοῦ Πειραιῶς εἰς μεγάλους ὀρθογωνίους δόμους, ἄριστα ἐξειργασμένους, ὥστε νὰ πιστευθῆ ὅτι ἐκτίσθη ἡ γέφυρα κατὰ τὸν 4^{ον} π.Χ. αἰῶνα. Ἀλλὰ ἐκ τῆς γενομένης ἀνασκαφῆς προέκυψαν νέα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουν ἄλλην χρονολογίαν. Εἶναι δὲ ταῦτα ἡ χρησιμοποίησις ἀσβεστοκονιάματος εἰς πολλὰ σημεῖα, τὸ σχῆμα τῶν σιδηρῶν συνδέσμων τῶν λίθων, καί, τὸ καὶ ἐνδεικτικώτατον, ἡ ἐπὶ ἱκανῶν λίθων λαξευθέντες λατινικοὶ ἀριθμοί. Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι ἡ γέφυρα κατεσκευάσθη κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους καὶ δὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ, πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Βιβλιοθήκην τοῦ ὁποίου ὁμοιάζει ἡ τοιχοδομία τῆς

γεφύρας. Διεπίστωσε δὲ ὁ κ. Τραυλὸς ὅτι καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἀπαντῶσιν ὅμοιοι λατινικοὶ ἀριθμοὶ ἐπὶ τῶν λίθων. Ὁ Ἀδριανὸς ἐπεσκέφθη τὸ πρῶτον τὰς Ἀθήνας τῷ 124 μ.Χ., τότε δὲ ἐμυήθη εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ἔκτισε γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἐλευσινιακοῦ Κηφισσοῦ.

Γ. Τρίτη ἔρευνα ἐν Ἐλευσίνι ἐγένετο παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ λόφου καὶ κάτωθεν τοῦ Φραγκικοῦ πύργου, ὅπου τῷ 1938 εἶχεν ἀρχίσει ἀνασκαφὴ τῶν τάφων.

Τὸ παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Ἐλευσίνος εἰς Μέγαρα νεκροταφεῖον τοῦτο ἔχει μεγάλην ἔκτασιν (200 × 100 μ.), περιλαμβάνει δὲ τάφους μακροτάτης περιόδου ἀπὸ τῶν Μυκηναϊκῶν μέχρι καὶ τῶν τελευταίων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὥστε νὰ ὑπάρχη ἐλπίς ἀνευρέσεως καὶ τάφων ἐπισήμων Μυκηναϊκῶν γενῶν τῆς Ἐλευσίνος. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὸν Πausanίαν καὶ οἱ τάφοι τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας ἔκιντο πλησίον τῆς πρὸς τὰ Μέγαρα ὁδοῦ.

4. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καισαριανῆς ὁ Ἔφορος κ. Ἐμμανουὴλ Χατζηδάκης ἐξηκολούθησε τὰς ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ ἐρεῦνας καὶ ἀπεκάλυψε περαιτέρω τοὺς πέρυσιν εὑρεθέντας τοίχους, καθώρισε δὲ οὕτω ἀκριβέστερον τὸ διάγραμμα αὐτῶν, βαῖνον μετ' ἐλαφρῶν καμυλῶν, ὡς ἀποτελοῦν τμῆμα πολὺ μεγαλυτέρου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος. Ἡ ἔρευνα ἐγένετο εἰς βάθος 4 μέτρων, ἀλλὰ τὰ κινητὰ εὐρήματα δὲν εἶναι ἀκόμη ἐνδεικτικὰ τῆς περιόδου τῶν ἀποκαλυφθέντων κτισμάτων.

Ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1949 ἀνευρεθεὶς παρὰ τὴν Β πλευρὰν τοῦ ναοῦ ὑπόγειος θάλαμος, ἀπαλλαγείς τῶν πληρούντων αὐτὸν χωμάτων, ἀπέδωκε τέσσαρας ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐτοῦ κειμένους τάφους ὡς καὶ μεγαλύτερον ἐν τῷ ἐδάφει αὐτοῦ ἀβαθῆ λάκκον πλήρη ὀστῶν. Ἐπίσης ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸ βάθος τοῦ θαλάμου κτιστὴ κλίμαξ, ἣ ὁποία δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς προσεχεῖς ἐρεῦνας εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς μορφῆς τῆς Β πλευρᾶς τοῦ ναοῦ.

5. Αἱ κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Προφήτου Ἡλίας τοῦ

Ἵμμηττοῦ διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Νικολ. Κοτζιά ἐκτελοῦμεναι σκαφικαί ἔρευναι, συνεχισθεῖσαι καί κατὰ τὸ 1950, ἀπεκάλυψαν κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἄλλην βάσιν ὀκταγώνου κίονος κατὰ χώραν, καθωρίσθη ἡ ἀπόστασις ἀπὸ κέντρου εἰς κέντρον τῶν βάσεων εἰς 1,70 μ. καὶ προσδιωρίσθη πιθανώτατα ἡ θέσις τῆς βάσεως τοῦ κίονος τῆς ΝΔ γωνίας τοῦ ἱεροῦ.

Ὡσαύτως ἀπειχίσθη ἐκ τοῦ Α τοίχου τῆς νεωτέρας ἐκκλησίας ἡ διαφαινομένη τρίγλυφος, κατεσκευασμένη ἐκ μαλακοῦ πώρου, ἀλλὰ πολὺ βεβλαμμένη κατὰ τὴν ὀπισθίαν αὐτῆς πλευράν, ἀπεδείχθη δὲ αὕτη ἀνήκουσα εἰς τινὰ τῶν γωνιῶν τοῦ ἱεροῦ.

Ἐκ τῆς αὐτῆς πωρίνης ὕλης εἶναι καὶ ἄλλα τεμάχια ἐντετειγισμένα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Σημαντικὸν εἶναι καὶ τεμάχιον πωρίνης ἐπαιετίδος φέρον γραπτὴν διακόσμησιν κατὰ μὲν τὴν ταινίαν μαιάνδρου, κατὰ δὲ τὸ κυμάτιον σειρᾶς ἀνθεμίων.

Β. Ἐξωθεν τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Προφήτου Ἡλία καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 μ. ἀπὸ τοῦ βράχου-βωμοῦ ἀπεκαλύφθη δεύτερον ἱερὸν σφζομένου μήκους 10.70 καὶ πλάτους 6.66 μ. Τούτου ἐσώθη ὁ ὀπισθόδομος, ἔχων θύραν κατὰ τὸ μέσον τῆς Δ πλευρᾶς καὶ ἐσωτερικὰς διαστάσεις 2,63×5.20 μ. Τὸ σφζόμενον ὕψος αὐτοῦ κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν εἶναι 2.20 μ. Ὁ ὀπισθόδομος οὗτος δὲν ἐπεκοινώνει μετὰ τοῦ σηκοῦ, οὐδ' εὐρέθησαν δύο κίονες μεταξὺ τῶν παραστάδων αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον μία θύρα. Ἡ εἰς τὸν σηκὸν εἴσοδος ἐτελεῖτο διὰ θύρας κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν, πρὸς τοῦτο δὲ ἔχει ἀποκοπὴ λοξῶς ὁ πρὸ αὐτῆς βράχος. Τὸ μήκος τοῦ σηκοῦ δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν. Ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ εἶναι Πεισιστράτειος. Ὡς εἰκάζεται τὸ ἱερὸν εἶχε καταστραφῆ τὸ πρῶτον ὑπὸ πυρκαϊᾶς, εἶτα δὲ συνεπληρώθη ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως ἢ ἐρείψεως, εἰς δὲ μόνος λίθος θεμελιώσεως περιεσώθη κατὰ χώραν κάτωθεν τῆς εὐθυνητῆρας. Ἐκ τῶν κινητῶν εὐρημάτων ἄξιοι σημειώσεως εἶναι κεραμίδες εἰς τεμάχια, φέρουσαι γραπτὸν διάκοσμον ἀνθεμίων καὶ καταφανῆ ἴχνη πυρός.

Γ. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ « Κάστρου τοῦ Χριστοῦ » εὐρέθησαν μόνον λεπίδες καὶ αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ ἐν ἀφθονίᾳ, μικρὰ λιθίνη ἀξίνη, λίθινον ῥόπαλον ἄτρητον, εἰς χαυλιόδους ἀγριοχοίρου καὶ ἀογυρᾶ πόρπη νεωτέρων χρόνων, πάντα πλὴν τῆς πόρπης χαρακτηριστικὰ προϊστορικοῦ τύπου.

Δ. Κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Προφήτου Ἡλία ἠρευνήθη σπήλαιον βάθους 17 μέτρων, εὐρέθησαν δὲ ἀνάμεικτα ὄστρακα ὑστερομυκηναϊκῶν, γεωμετρικῶν καὶ μελανογράφων ἀγγείων, μέρος στομίου Παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως μετὰ λειψάνου ἐπιγραφῆς. Ἐπί τινων γεωμετρικῶν ὄστράκων ὑπάρχουν ἐγχάρακτα τὰ γράμματα Ε Φ Ι.

Ε. Κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους « Μαυροβούνι » ἐσημειώθη τετράγωνον κτίσμα 26×26 μ. οὐχὶ πλήρως σφρζόμενον, κατεσκευασμένον ἐξ ἀργῶν λίθων, ἔχον δὲ τετραγώνους στύλους ὡσαύτως ἀκατεργάστους, ἐμπεπηγμένους εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 μ. ἀπ' ἀλλήλων, ὕψους δὲ 1 περίπου μέτρου. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ τετραγώνου λίθοι τινὲς σχηματίζουσι περίπου τετράγωνον μικρὸν περίφραγμα, ἴσως, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα, ἐστίαν ἢ βωμόν.

6. Ἐν Βραυρῶνι τῆς Ἀττικῆς ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐταιρείας διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Ἰω. Παπαδημητρίου κατὰ τὸ Ἱερόν τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος.

Α. Διὰ μικρῶν σκαφικῶν ἐρευνῶν πρὸς καθαρισμὸν τοῦ χώρου ἀνατολικῶς τοῦ κυρίου ναοῦ καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἀνευρεθέντος κατὰ τὸ 1949 μικροῦ ἱεροῦ, κειμένου κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνωφερικῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν προϊστορικὴν ἀκρόπολιν, διεπιστώθη ὅτι ὁ κύριος ναὸς συνεδέετο μετὰ τοῦ μικροῦ ἱεροῦ δι' ὁδοῦ, τῆς ὁποίας ἀνευρέθη πρὸς Β τὸ ἐκ πώρου λίθου ἀνάλημμα.

Πρὸς τούτοις πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ μικροῦ ἱεροῦ ἀπεκαλύφθη σειρὰ πωρίνων βάσεων, φερουσῶν ποτε ἀναθήματα ἢ ἐνεπιγράφους στήλας, τῶν ὁποίων τεμάχια εὐρέθησαν παρὰ τὰς βάσεις ταύτας.

Ὡσαύτως κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ μικροῦ ἱεροῦ, ἀπομακρυνθέντων τῶν καταπεσόντων βράχων, ἀνευρέθησαν διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ἀκεραία πωρίνη τρίγλυφος, προερχομένη ἐκ τοῦ θριγκοῦ τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ ἀναγομένη ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Β. Μικρὰ δοκιμαστικὴ σκαφή πρὸς Α τοῦ μικροῦ ἱεροῦ ἀπεκάλυψε λαξευμένον ἐν τῷ βράχῳ τὸ διάγραμμα ἄλλου μικροῦ κτίσματος, ἔχοντος τὴν εἴσοδον ἀπὸ βορρᾶ καὶ διαστάσεις 8,48×7,48 μ., ἀλλὰ μὴ σαφοῦς ἀκόμη προορισμοῦ διὰ τὴν ἐκεῖ λατρείαν. Ἐντὸς τοῦ χώρου τούτου εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια μελανομόρφων καὶ ἐρυθρομόρφων ἀγγείων τοῦ 6^{ου} καὶ τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος ὡς καὶ πλῆθος πηλίνων εἰδωλίων, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὅτι τὸ τέμενος τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος ἐξετείνεται πρὸς Α μέχρι τῆς πηγῆς καὶ πιθανώτατα μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τῆς ἀκροπόλεως.

Γ. Ἄλλη σκαφικὴ ἔρευνα κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ ἀναλήμματος τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ κάτωθεν τῶν μνημονευθεισῶν βάσεων ἀναθημάτων τῆς 4^{ης} βαθμίδος τοῦ ἀναλήμματος, ἀπεκάλυψεν εἰς βάθος καὶ ἄλλας τρεῖς βαθμίδας ὑποκάτω κεκαυμένων χωμάτων περιεχόντων πλῆθος πηλίνων ὀστράκων, εἰδωλίων καὶ ἄλλων μικρῶν ἀναθημάτων, ἀποσαθρωθέντων ἐκ τῶν ὑδάτων. Ἡ ἐπίχωσις αὕτη καθιστᾷ πιθανὴν τὴν εἰκασίαν ὅτι πρὸς ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους βορείως τοῦ ναοῦ ἐγένετο χρῆσις τῆς τέφρας παλαιότερου βωμοῦ. Ἀνατολικώτερον τῆς θέσεως ταύτης ἐξηκριβώθη ὅτι ἡ σειρὰ τῶν μεγάλων πωρολίθων ἀνήκει εἰς μακρὰν βάσιν πρὸς τοποθέτησιν ἀναθημάτων, διότι παρ' αὐτὴν εὐρέθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ γλυπτὰ, τεμάχια ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὠραία κεφαλὴ ἐξ ἀναγλύφου τοῦ 450 περίπου π.Χ. καὶ μαρμαρίνη κεφαλὴ κορασίδος τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Δ. Σημαντικὴ ἦτο ὡσαύτως ἡ περαιτέρω ἐξερεύνησις τῆς βορείως τοῦ ναοῦ στοῦ ας, καταστᾶσα εὐκολωτέρα διὰ τὴν ἐπικρατήσασαν κατὰ τὸ ἔτος 1950 ξηρασίαν, καθ' ὅσον ὁ τόπος ἐκεῖνος κατακλύζεται συνήθως ὑπὸ ἀναβλυζόντων ὑδάτων μέχρις ὕψους

0,50 μ. Τῇ βοηθείᾳ καὶ δύο ἀντλιῶν κατωρθώθη ἡ ἀποκάλυψις τοῦ κρηπιδώματος τῆς ΒΑ γωνίας τῆς στοᾶς, διότι ὀλοσχερῆς ἀποκάλυψις πρὸ τῆς ἀποστραγγίσεως τοῦ ἐκεῖ ἐδάφους εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδύνατος.

Διὰ τῆς γενομένης ἀναστηλώσεως ἐνὸς τῶν κίωνων τῆς στοᾶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων καὶ μετρήσεων τοῦ ἀνασκάπτοντος ἐξηκριβώθη τὸ ὀλικὸν ὕψος τῶν κίωνων τῆς στοᾶς ὡς ἀνερχόμενον εἰς 3,984 μ, καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν κατὰ τὸν 5^{ον} π.Χ. αἰῶνα κρατοῦσαν ἀναλογίαν (ἦτοι 5,6 διαμ. × 0.707 δμ. βάσεως). Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς στοᾶς ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 4,76 μ. πρὸς Ν, ὅπου περατοῦται ὁ μαρμάρινος στυλοβάτης, ἐνῶ ἡ πωρίνη εὐθυνητήρια ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐδράζεται ὁ στυλοβάτης, προχωρεῖ περαιτέρω ἄγνωστον ἀκόμη πόσον.

Ἀνάλογον παρουσιάζει τὴν διάταξιν καὶ ἡ δυτικὴ πλευρὰ, ἐξ οὗ εὐλόγως συμπεραίνεται ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλ' ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκεῖ ποτε ὑπαρξίν τῶν δωματίων τῆς στοᾶς, τῶν παραστάδων τῶν ὁποίων εὐρέθησαν αἱ βάσεις, ἀποτελούμεναι ἐκ δύο πωρίνων πεσσῶν κειμένων κατὰ χώραν. Ὡσαύτως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξακριβωθέντων μετακιονίων διαστημάτων καὶ διὰ σχετικῆς σκαφῆς ἐξηκριβώθη ἡ θέσις καὶ τῶν ὑπολοίπων κίωνων, οὕτω δὲ ἐβεβαιώθη τὸ ὅλον μῆκος τῆς στοᾶς, τῆς ὁποίας εὐρέθησαν πρὸς δυσμὰς καὶ πολλὰ μέλη τοῦ θριγκοῦ καὶ τῆς πηλίνης στεγάσεως.

Κατὰ τὴν γενομένην μέτρησιν ἡ στοὰ ἦτο μήκους 29,70 μ. περίπου ἦτοι ἑκατόμπεδος.

Ἡ νοτιὰ ἀνοικτὴ πλευρὰ εἶχεν ἕνδεκα πωρίνους κίονας δωρικούς, φέροντας εἴκοσι ῥαβδώσεις καὶ ἔχοντας μαρμάρινα κιονόκρανα μετ' ἐξίνου ἱκανῶς πεπλατυσμένου.

Ἡ κρηπὶς ἀπετελεῖτο ἐκ δύο δόμων ἄνευ ἄλλης θεμελιώσεως. Ὁ κατώτερος δόμος ἦτο πώρινος, ὕψους 0,22 μ. καὶ ἐξεῖχε τοῦ ὑπερκειμένου μαρμαρίνου στυλοβάτου κατὰ 0,15 μ.

Τοῦ ἐπιστυλίου οὐδὲν μέρος εὐρέθη, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι τοῦτο ἦτο ξύλινον καὶ διὰ τὸ μικρὸν πάχος τῶν μαρμαρίνων μετοπῶν.

Αἱ τρίγλυφοι ἦσαν πώρινοι.

Ἡ ἐκατόμπεδος αὕτη στοὰ τῆς Βραυρῶνος παρουσιάζει πολλές ὁμοιότητας πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν στοὰν τοῦ Βραυρωνίου, τοῦ ὁποίου ἀναπαράστασιν ἐξεπόνησεν ὁ κ. G. Stevens (Hesperia 1936, 456) καὶ ἐχρονολόγησεν εἰς τὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος Κιμώνειον περίοδον. Ὁ ἀνασκάπτων τὴν στοὰν τῆς Βραυρῶνος χρονολογεῖ, κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε δεδομένα, εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος, θεωρεῖ δὲ ταύτην ὡς μιμηθεῖσαν τὴν στοὰν τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις τοῦ Εὐριπίδου, ἣ ὁποία παρεστάθη πρὸ τοῦ 413 π.Χ. ἀρύεται ὁ ἀνασκάψας ἔμμεσον χρονολογικὸν ἐπιχείρημα, εἰκάζων ὅτι ἡ παράστασις αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς στοᾶς λαμπρότερον ἑορτασμὸν τῶν Βραυρωνίων ἢ κατ' ἀγροῦς Διονυσίων, τῶν ἀγομένων ἐν Βραυρῶνι.

Προορισμὸς τῶν ὀπισθεν τῆς στοᾶς τῆς Βραυρῶνος διαμερισμάτων εἰκάζεται ὅτι ἦτο ἡ στέγασις τοῦ ἱερατικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῶν εὐγενῶν Ἀθηναίων κορασίδων τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θεᾶς, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν «ἄρκτων». Αὕτη δὲ ἡ στοὰ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ προσανατολισμοῦ αὐτῆς ἐμφαίνεται, ἦτο τὸ ὑπὴνεμον καταφύγιον τῶν προσκυνητῶν προφυλάσσον ἀπὸ τῶν πνεόντων ἐκεῖ ἰσχυρῶν βορειοανατολικῶν ἀνέμων.

Ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ ἱερῷ ἐρεῦνης ὁ παρακολουθήσας τὰς ἐργασίας ἐπιμελήτης ἀρχαιοτήτων κ. Δ. Θεοχάρης συνέλεξεν ἐκ τῆς προϊστορικῆς ἀκροπόλεως τῆς Βραυρῶνος πλείστα τεμάχια ἀγγείων πρωτοελλαδικῶν, μεσοελλαδικῶν καὶ ὑστεροελλαδικῶν χρόνων, περὶ τῶν ὁποίων συνέταξε λεπτομερῆ ἐκθέσιν, ὠφελιμωτάτην πρὸς μέλλουσαν συστηματικὴν ἔρευναν τῆς ἀκροπόλεως.

7. Ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τῆς Ἐπιδαύρου ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος Μαλεάτα ἐξηκολούθησαν αἱ ἔρευναι διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Ἰω. Παπαδημητρίου.

Ἡ σκαφή τοῦ 1950 ἀπέβλεψε κυρίως εἰς τὴν ἑξακρίβωσιν

του βάθους του αναλήμματος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ βόρειον αὐτοῦ μέρος εὐρέθη ἔχον ὕψος 5 μ. Ἄλλ' ἢ βαθεῖα ἐπίχωσις ὑπάρχει καθ' ὅλον τὸ ἐκ 45 μέτρων μῆκος τοῦ αναλήμματος πρὸς ἀνατολάς, μόνον δὲ εἰς μῆκος 8 μέτρων προέβη ἡ ἀφαιρέσις τῆς ἐπιχώσεως καὶ ἀπεκάλυψεν ἀνὰ διαστήματα 3,76 ἢ 3,56 μ. τρεῖς ἀντηρίδας, τῶν ὁποίων ἡ γωνιαία ἔχει πλάτος 1,23 μ., αἱ δὲ ἄλλαι 0,75 μ., βάθος δὲ 1,27 μ. Καὶ αἱ τρεῖς εἶναι κατεσκευασμένα ἐξ ἐπαλλήλων δόμων πωρολίθων, παρ' αὐτὰς δὲ εὐρέθησαν δύο πώρινοι σπόνδυλοι ἡμικιόνων ἀνηκόντων εἰς αὐτάς. Ὡσαύτως καὶ τὰ κιονόκρανα τῶν ἡμικιόνων, ἔχοντα ἄνευ τῆς σκοτίας ὕψος 0,17 μ. καὶ ἀναγόμενα εἰς τὸ τέλος τοῦ 4^{ου} ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἰῶνος. Εἰκάζεται ὅτι αἱ ἀντηρίδες ἔφθανον μέχρις ὁρισμένου ὕψους τοῦ αναλήμματος, ὅτι δὲ ἐπ' αὐτῶν ὑπῆρχον οἱ ἡμικίονες κοσμοῦντες τὴν πρὸς Β πλευρὰν τοῦ τοίχου, πιθανῶς, στοᾶς, στηριζομένης ἐπὶ τοῦ αναλήμματος καὶ ἐχούσης τὴν ἀνοικτὴν αὐτῆς πλευρὰν πρὸς Ν ἤτοι πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ λόφου.

Ἐκ τῶν δώδεκα ἀνασκαφέντων δόμων τοῦ αναλήμματος, οἱ δύο κατώτεροι ἀποτελοῦντες τὴν εὐθυνητήριαν καὶ τὴν ὑπευθυνητήριαν, ἔχουν τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἀκατέργαστον, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ λίθοι εἶναι κατεργασμένοι ἐπιμελῶς καὶ φέρουν περιτένειαν. Ὁ οἰκοδομικὸς οὗτος τρόπος ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλα κτίσματα τοῦ Ἀσκληπείου καὶ δὴ εἰς τὸν Β τοῖχον τοῦ Ἀβάτου.

Διδακτικὴ διὰ τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τοῦ αναλήμματος εἶναι ἡ ἀνευρεθεῖσα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, ἐπὶ μονολίθου ἀετώματος στήλης μήκ. 1,39 μ. λέγουσα :

Ἄριστοκλῆς ἱερεὺς, Εὐέτης πυρφόρος ἀναθέταν

Ὁ ἱερεὺς Ἀριστοκλῆς εἶναι γνωστὸς ὡς ἱερεὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐκ τῆς μεγάλης οἰκοδομικῆς ἐπιγραφῆς IG IV² 108, ἐνθα ἀναφέρεται, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱερέως Ἀριστοκλέους κατεσκευάσθη τὸ ἀνάλημμα τὸ παρ' Ἀπόλλωνι καὶ ἀναγράφονται αἱ πρὸς τοῦτο γενόμεναι ὑπέρογκοι δαπάναι. Τὸ ἀνασκαφὲν ἀνάλημμα εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς μνημονευόμενον, ἀποκαλυπτό-

μενον δὲ ἐξ ὀλοκλήρου θέλει ἀποδώσει ἐπιβλητικώτατον κτίσμα.

Διάκρισις στρώματων δὲν παρατηρήθη, διότι τὰ χρώματα τῆς ἐπιχώσεως ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον τετραγαμμένα. Μόνον δὲ ἐντὸς στρώματος κεκαυμένων χωμάτων εἰς τὸ βάθος εὐρέθησαν τεμάχια ἀγγείων προϊστορικῶν καὶ κλασσικῶν χρόνων ἐν μερικῇ διακρίσει, ἢ ὅποια ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπότομον πτώσιν τῶν ἐκ τοῦ παλαιότερου βωμοῦ χωμάτων, συγκρατηθέντων διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀναλήματος. Ἡ ἀνάμιξις τῶν χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως ὀφείλεται εἰς τὴν χρῆσιν τῶν χωμάτων τοῦ παλαιότερου βωμοῦ πρὸς ἰσοπέδωσιν τῆς πλατείας τοῦ λόφου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀναλήματος. Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν χωμάτων εὐρέθησαν καὶ πολλοὶ μικροὶ λίθοι προερχόμενοι πιθανῶς ἐκ προϊστορικοῦ τινος κτίσματος, ἴσως περιβόλου τοῦ προϊστορικοῦ βωμοῦ, καταστραφέντος κατὰ τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ἀναλήματος.

Ἄξια πολλῆς προσοχῆς εἶναι τὰ προϊστορικὰ κινητὰ εὐρήματα ὀστράκων ἀπὸ τῆς πρωτοελλαδικῆς μέχρι τῆς ὑστεροελλαδικῆς ἢ μυκηναϊκῆς περιόδου.

Τὰ ὑστεροελλαδικὰ ἀγγεῖα τῆς 1ης καὶ 2ης περιόδου εἶναι ἐφάμιλλα εἰς τέχνην πρὸς τὰ τῶν Μυκηναίων καὶ τῆς Τίρυνθος. Ἄξιόλογα εἶναι ὡσαύτως τὰ πήλινα εἰδώλια ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν, τινὰ δὲ ἀποτελοῦντα μέρη μεγαλητέρων συμπλεγμάτων ἀρμάτων ἢ ζυγῶν, ἀσυνήθη εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν τρία τεμάχια μέγαλου ἐκ στεατίτου ὄντου μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων οἷα τὰ ἐκ τῆς Μινωικῆς Κρήτης γνωστά, πρὸς δὲ τούτοις δύο σφραγιδόλιθοι, εἷς μὲν ἐξ ὑποκίτρινου χαλκηδονίου ἢ καρνιολίου μετὰ δύο ἐγγλύφων ἀντιλοπῶν, ἄλλος δὲ ἐκ σκληροῦ διαβάτου, ἰθαγενοῦς τῆς περιοχῆς, φέροντος παράστασιν λέοντος καὶ ἐλάφου κατὰ τοιοῦτον τρόπον διασταυρουμένων, ὥστε ἐκ παρομοίου Κρητικοῦ λίθου ἐν τῷ Βρεττ. Μουσειῷ νὰ γεννηθῆ ἡ εἰκασία τοῦ Milchhöfer καὶ τοῦ Evans ὅτι ἔχομεν ἐν τῇ παραστάσει τὸ πρωτότυπον τῆς Χιμαίρας.

Τὰ σημαντικὰ ταῦτα προϊστορικὰ εὐρήματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ παλαιότερου θεοῦ Μαλεάτα,

ἢ κατόπιν συνενωθεῖσα ὑπὸ τὸν Ἀπόλλωνα Μαλεάταν, ἔχει τοῦλάχιστον διὰ τὸν Μαλεάταν ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρους, πολὺ μεγάλην ἡλικίαν.

Ἄλλὰ καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων τὰ εὐρήματα ἦσαν πολλά, μεταξὺ δὲ τούτων ἀναφέρονται τεμάχια μεγάλων χαλκῶν ἀγαλμάτων, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα, χαλκοὶ δακτυλιόλιθοι, ὄστρακα ἀγγείων Ἀττικῶν καὶ Κορινθιακῶν, τεμάχια μεγάλου ἐρυθρομόρφου κρατῆρος τῶν μέσων τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος μετὰ παραστάσεως Ἀθηνᾶς, Ἡρακλέους καὶ Διονύσου, καὶ τεμάχια οἰνοχόης τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Μειδίου.

Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἀνασκαφῆς θὰ ἀποφέρῃ ἀσφαλῶς καὶ ἄλλα εὐρήματα μαρτυροῦντα περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος τοῦ τόπου καὶ τῆς εὐρύτητος τῆς ἐκεῖ ἀσκουμένης λατρείας.

8. Ἐν Μυκῆναις ἐγένοντο δαπάναις τῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Παπαδημητρίου καὶ τοῦ Ἐπιμελητοῦ κ. Πέτσα, μετὰ τῶν ὁποίων ἐν μέρει συνειργάσθησαν καὶ οἱ Ἐπιμεληταὶ κκ. Χαριτωνίδης καὶ Θεοχάρης.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐγένοντο κατὰ τὴν βορείαν κλιτὴν τοῦ λόφου τῆς κάτω πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 200 περίπου μέτρων πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ λεγομένου θολωτοῦ τάφου τῶν Λεόντων, ὅπου ὁ κ. Πέτσας εἶχε διαπιστώσει διὰ προχείρου ἐρεύνης πλῆθος τεμαχίων Μυκηναϊκῶν ἀγγείων προκαλούντων τὴν συστηματικὴν ἀνασκαφήν.

Ἡ ἐργασία ἀπεκάλυψε κατ' ἀρχὰς διαμέρισμα οἰκοδομήματος μεγάλου, τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι ἀκόμη σαφῆς ὁ προσορισμός. Τοῦ δωματίου, διαστάσεων $5 \times 3,50$ μ., οἱ τοῖχοι εἶναι κατεσκευασμένοι διὰ μικρῶν ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ, συγκρατουμένων διὰ κατακορύφων καὶ ὀριζοντίων ξυλίνων δοκῶν (ἐνδέσμων) κατὰ τὸ γνωστὸν προϊστορικὸν σύστημα, τὸ ἀποτελοῦν τὸν προπάτορα τοῦ συγχρόνου *beton armé*. Ἡ πυρκαϊὰ ἀποτεφρώσασα τὰς ξυλίνους δοκοὺς κατέλιπε κενὰς τὰς θέσεις των. Ἐντὸς τοῦ δωματίου εὐρέθησαν πλείονα λείψανα πλίνθων, ἀνηκουσῶν εἰς τὴν ἀνωδομίαν. Κατὰ τὴν Δ πλευρὰν ἐξωτερικῶς εὐρέθησαν λείψανα κλίμακος

ἀγούσης, πιθανῶς, εἰς δεύτερον ὄροφον. Ἡ ἀνωτέρα ἐπιφάνεια τοῦ διαμερίσματος ἔχει διαταραχθῆ ὑπὸ τῆς σημερινῆς δι' ἀρότρου καλλιεργείας, ἐκ τούτου δὲ προῆλθε καὶ ἡ παρατηρουμένη ἀνάμειξις λίθων, πλίνθων καὶ τεμαχίων ἀγγείων κατὰ τὸ ἀνώτερον στρώμα. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα φαίνεται ὅτι ἦσαν ἀρχικῶς τοποθετημένα κατὰ τάξιν, διότι εὐρέθησάν τινα ἐν τοιαύτῃ θέσει, ὥστε νὰ συνάγεται ἀσφαλὲς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ διαμέρισμα ἦτο ἀποθήκη καινουργῶν ἀγγείων.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει πιθανῶς καὶ περὶ ἄλλων συνεχομένων δωματίων μὴ ἀνασκαφέντων ἀκόμη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τόπος ἐκεῖ εἶναι κατωφερής, φαίνεται ὅτι ἡ διαμόρφωσις τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο κλιμακωτή. Κατωτέρω διεπιστώθη καὶ ἄλλου συγκροτήματος ἡ ὑπαρξίς, πλήρους καὶ τούτου ἀγγείων. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπόστασιν 12 μ. πρὸς Β τοῦ πρώτουωματίου ἀνευρέθη συνέχεια τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐντὸς αὐτοῦ πλῆθος ἀγγείων, ἐν δὲ τῇ γωνίᾳ ἐνὸς τῶν δωματίων ἡ θέσις ἐστίας, ἐχούσης στερεὸν κατάστρωμα ἐκ πηλοῦ ἐξορυσσομένου καὶ σήμερον ἐκ τῆς θέσεως « Πλέσια ».

Τὰ εὐρεθέντα ἐντὸς τοῦ πρώτου διαμερίσματος ἀγγεῖα ἦσαν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ τοποθετημένα κατὰ σχήματα καὶ μεγέθη, ἀνήκουν δὲ πάντα εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν περίοδον καὶ διὲς εἰς τὴν δευτέραν φάσιν τῆς τρίτης αὐτῆς ὑποδιαίρεσεως ἦτοι ΠΙβ. Ἡ κατασκευὴ τούτων εἶναι ἀρίστη εἴτε μετὰ διακοσμῆσεως εἴτε ἄνευ κοσμημάτων, φέρουσι δὲ ἐπίχρισμα ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἠραιωμένου. Τὰ ἀπαντῶντα σχήματα εἶναι τὰ συνήθη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὸ δὲ μέγεθος τῶν ἀγγείων φθάνει μέχρι περιπυ 40 ἑκατοστομέτρων. Ἡ διακόσμησις γίνεται διὰ καστανεροῦρου ἢ καστανομέλανος στιλπνοῦ χρώματος, τὰ δὲ κοσμήματα εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ φυτικοῦ ἢ τοῦ θαλασσίου κόσμου, ἐπὶ πολλῶν δέ, κατὰ τὸ ὕψος τῶν λαβῶν, καὶ γεωμετρικά. Παρὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀγγείων καὶ τὴν ὁμοιότητα τῆς διακοσμῆσεως πολὺ ὀλίγα εἶναι ταυτόσημα ἀντίτυπα. Τῶν συγκομισθέντων ἐκ τοῦ ἀνασκαφέντοςωματίου εἴτε ἀκεραίων εἴτε συγκολληθέντων μέχρι τοῦδε ἀγγείων ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς ἑξακόσια, ἐνδέχεται νὰ αὐξηθῇ

διὰ συγκολλήσεως. Σημειωτέον ὅτι παρὰ τὰ ὁμόχρονα πολυπληθῆ ταῦτα ἀγγεῖα, εὐρέθησαν κατὰ τὸ κατώτατον στρώμα τοῦ δωματίου καὶ ἀρχαιοτέρων ἀγγείων τεμάχια ἥτοι τῆς πρώτης καὶ δευτέρας Μυκηναϊκῆς περιόδου, οἷα ἐνεφανίσθησαν καὶ εἰς τὰ πρὸς Β καὶ Δ ἐν μέρει ἀνασκαφέντα δωμάτια.

Ἐκτὸς τῶν ἀγγείων εὐρέθησαν καὶ πολυάριθμα εἰδώλια καὶ τεμάχια τοιχογραφιῶν, τῶν ὁποίων δὲν ἐγένετο ἀκόμη ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ συγκόλλησις, πρὸς δὲ τούτοις ἐκτὸς τοῦ δωματίου τεμάχιον πηλίνης ἐνεπιγράφου πινακίδος, φερούσης γράμματα ὁμοιάζοντα πρὸς τοὺς χαρακτῆρας τῆς Μινωϊκῆς γραμμικῆς γραφῆς Β. Ὁ σύντομος οὗτος ἀπολογισμὸς εἶναι ἱκανός, ὅπως καταστήσῃ σαφῆ τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἀρξαμένης ἐν Μυκῆναις ἐρεῦνης, ἡ ὁποία καὶ διὰ τῆς διαπιστωθείσης ἐκεῖ πυρκαϊᾶς τοῦ 13^{ου} π.Χ. αἰῶνος διδάσκει καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς βιαίας ἀλώσεως τῶν Μυκηνῶν.

9. Ἐν Κυνουριά ἡ Ἐταιρεία ἐδαπάνησε δι' ἐξερευνητικὴν ἀρχαιολογικὴν περιοδείαν τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Συμβούλου αὐτῆς κ. Κωνσταντίνου Ρωμαίου, ὅστις καὶ ἄλλοτε εἰργάσθη ἐκεῖ ἀνασκαφικῶς καὶ εἶχε νῦν ἀνάγκην νὰ συμπληρώσῃ διὰ νέων στοιχείων τὴν τοπογραφικὴν μελέτην τῆς Κυνουρίας. Οἱ τόποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπέβλεπεν ἡ νέα περιοδεία ἦσαν τὰ Βούρβουρα, ἡ παρὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον θέσις «Φονεμένοι», ἡ κατὰ τὸ Ἄστρος Μονὴ τῆς Λουκοῦς καὶ τὸ Λεωνίδιον, ὅπου καὶ ἡ συλλογὴ ἡ προελθοῦσα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Τυρίτα.

Α. Βούρβουρα. Τὴν περὶ τὰ Βούρβουρα χώραν εἶχεν ἐρευνήσει ὁ κ. Ῥωμαῖος ἤδη κατὰ τὰ ἔτη 1899 καὶ 1900, Σχολάρχης ὢν τότε ἐν Ἁγίῳ Πέτρῳ, καὶ εἶχε συλλέξει διάφορα κεραμικὰ εὐρήματα, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ τεμάχια μεγάλου Ἀττικοῦ κρατῆρος, φέροντα παράστασιν τῆς Κρίσεως τοῦ Πάριδος, ἀποκείμενα δὲ ἔκτοτε ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Μουσείῳ. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τούτων καὶ ἄλλων τοπογραφικῶν παρατηρήσεων συνετάχθη τότε μελέτη (ΑΘΗΝΑ 14, 1902 σ. 3-36), τῆς ὁποίας πορίσματα ἦσαν 1) ὅτι ὁ πρὸς Δ τῶν Βουρβούρων ὑψηλὸς βραχώδης λόφος

Τοῦρονος, παρουσιάζων ἴχνη ἀρχαίας ἀκροπόλεως καὶ τείχη, ἀνῆκεν εἰς τὸν Τεγεατικὸν δῆμον τῶν Φυλακέων (πρβ. ΚΙΕΡΡΕΤ Karten, Peloponnesus, σ. 4, ἀποδεχόμενον τὴν ταύτισιν). 2) ὅτι οἱ κατὰ τὴν Ἀράχοβαν τῆς Λακεδαίμονος τόποι ἀνῆκον ἀσφαλῶς εἰς τοὺς Καρυάτας καὶ 3) ὅτι ὁ μεταξὺ Βουρβούρων καὶ Ἀραχόβης σπουδαιότερος ὄλων τόπος Ἀνάληψις, ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθον πλεῖστα εὐρήματα, ἀμφίβολον εἶναι ἂν ἀνῆκεν εἰς τὰς Καρύας ἢ τὴν Φυλάκην. Τὸ ζήτημα εἶναι ἐνδιαφέρον, διότι πρέπει νὰ καθορισθῇ ποῦ ἦτο τὸ περίφημον ἀρχαῖον ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Καρυάτιδος, ὅθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ὄνομα τῶν Καρυατίδων.

Πρὸς τοῦτο ἐγένετο τῷ 1950 σκαφικὴ ἔρευνα κατὰ τὸν λόφον τῆς Ἀναλήψεως, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον πολλὰ τεμάχια ἐρυθρογράφων Ἀττικῶν ἀγγείων, κρατήρων, ὑδριῶν, μελαμβραφῶν κυλικῶν κ.ἄ., βεβαιοῦντα τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν σημαντικοῦ ἱεροῦ. Ὅτι τὸ ἱερὸν τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ζητούμενον τῆς Ἀρτέμιδος Καρυάτιδος συνάγεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀγγείων ἀρχαιοτέρων τοῦ 5^{ου} αἰῶνος, ὡς καὶ παντελοῦς ἀπουσίας Λακωνικῶν ἀναθημάτων χαρακτηριστικῶν τῶν Λακωνικῶν ἱερῶν οἶον καὶ τὸ ἐν Σπάρτῃ ἱερὸν τῆς Ὁρθίας Ἀρτέμιδος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐκτεταμένος συνοικισμὸς τῆς Ἀναλήψεως περιεβάλλετο καὶ ὑπὸ τείχους πολυγωνικοῦ, σποραδικῶς σφζομένου, οἶον δὲν ὑπάρχει κατὰ τὴν Ἀράχοβαν τὴν καὶ ἄλλως ἀρχαιολογικῶς πενιχράν, συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ κατὰ τὴν Ἀνάληψιν ὄχυρός τόπος ἦτο ὁ σημαντικώτερος τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς Καρύας.

Β. Φονεμένοι ἢ στοὺς Φονεμένους εἶναι τοπωνυμία μεταξὺ Ἀγίου Πέτρου καὶ Ἀραχόβης, ὀφειλομένη εἰς τὴν λαϊκὴν ἐκδοχὴν ὅτι οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν παρατηρούμενοι ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Boblay (1829) μεγάλοι σωροὶ λίθων εἶναι τύμβοι γιγαντοσώμων Ἑλλήνων φονευθέντων ἐκεῖ.

Ἀνασκαφὴ γενομένη ἐκεῖ τῷ 1905 ἀπέδειξεν ὅτι οἱ σωροὶ οὗτοι, ἄλλως καλούμενοι Ἀρμακάδες, δὲν ἦσαν τάφοι ἀλλ' ἀρχαῖα ἱερά, διότι μεταξὺ τῶν λίθων εὐρέθησαν τεμάχια πηλίνων

ειδωλίων τοῦ εἴδους τῶν Ἑρμαίων, καθιστώντων πιθανὴν τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Ῥωμαίου ὅτι οἱ Ἑρμακες οὗτοι (οἱ ἀρμακάδες) μετὰ ἑρμαϊκῶν στηλῶν ἢ καὶ ἄνευ αὐτῶν ἀπειτέλουν τοὺς ὑπὸ τοῦ Πausανίου (II, 38,7) ἀναφερομένους Ἑρμας τοὺς δηλοῦντας τὰ ὄρια τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς Τεγεάτας (πλείονα ἐν ΑΘΗΝΑΙ τόμ. 20, σ. 383-403).

Κατὰ τὸ 1950 ἐγένετο νέα ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία κατὰ τὰ κράσπεδα τοῦ σωροῦ Β ἀπεκάλυψε τοῖχον μήκους 6,50 μ. καὶ πάχους 0,90 μ., ὅμοιον πρὸς τὸν ἄλλοτε ἀνευρεθέντα ἐπὶ τοῦ σωροῦ Γ. Ἀμφότεροι ἦσαν ἀναλημματικοί, ἀνέχοντες τοὺς ὀπισθεν συσσωρευθέντας πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑρμοῦ λίθους, ἦσαν δὲ παρόδιοι τῆς σημερινῆς ὁδοῦ, συμπιπτούσης ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἀρχαίαν.

Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων ὑπῆρχον τεμάχια πηλίνων εἰδωλίων καὶ Λακωνικῶν ἀγγείων, ἀρυβάλλων καὶ πινακιδίων, κοινῶν καὶ εἰς τοὺς τρεῖς σωρούς.

Ἐξ ἑνὸς τῶν σωρῶν (Α) προέρχεται τεμάχιον σχιστολίθου μετὰ λειψάνου ἐπιγραφῆς συμπληρουμένης ὡς: Ν α ὑ π [λ ι ο ς] | Ε ὑ ί [τ α ς] ἦτοι ἐκ τῆς Θυρατικῆς κώμης Εὔας.

Γ. Τρίτον ὁ κ. Ῥωμαῖος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν περὶ τὴν Μονὴν Λουκοῦς χῶρον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ σημαντικώτερος τῶν καθ' ὅλην τὴν Κυνουρίαν ἀρχαιολογικῶν χώρων, ἐλκύσας ποτὲ τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ περιφήμου σοφιστοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐνιαῦθα δὲ εἰκάζει ὁ ἐρευνητὴς ὅτι ἦτο τὸ ἱερὸν τοῦ θεραπευτικοῦ ἥρωος Πολεμοκράτους, τιμωμένου εἰς τὴν κατὰ τὸν Πausανίαν (II, 38,6), μεγίστην τῶν Θυρατικῶν κωμῶν, Εὔαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς διανοιγομένης ἀμαξιτῆς ὁδοῦ εὐρέθη ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Μονῆς ἀνάγλυφον τοῦ τύπου τῶν δειπνῶν ἐκ μαρμάρου τῶν Δολιανῶν φέρον τὴν ἐλλιπῆ ἐπιγραφὴν - - - ἥρωι εὐξάμενος ἀνέθηκε συμπληρουμένην πιθανώτατα [ὁ δεῖνα Πολεμοκράτει] ἥρωι εὐξ. ἀνέθηκε. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χῶρον εἶχεν εὐρεθῆ ἄλλοτε τὸ σήμερον ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ἀποκείμενον λαμπρὸν ἀκέραιον ἀνάγλυφον τῶν Ἀσκληπιδῶν καὶ ἄλλα ἀφιερώματα ἐπιβάλλεται συστηματικὴ

ἀνασκαφῆ τοῦ τόπου. Τελευταῖον ἐνδιαφέρον εὗρημα τῆς περιοδείας εἶναι ἐπιγραφὴ ἐπὶ στήλης ἐκ σχιστολίθου, προερχομένη ἐκ τῆς διανοίξεως τῆς ὁδοῦ Δολιανῶν-Μύλων, 20 χιλιόμετρα βορείως τοῦ Ἄστρους καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν 5^{ον} π.Χ. αἰῶνα λέγουσα δέ: Μεδεῖς ἀδικεῖτο τὸ κενεάριον ἔ τὸ (ὀ)μόχετον. Μ ἔ ἀδικεῖτο Θ . . . . . Πρόκειται ἄρα περὶ κενεαρίου-κενηρίου ἤτοι κενοταφίου καὶ περὶ κοινοῦ ἴσως ὄχειτο. Ἀναλογιζόμενοι δὲ ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς μεθοριακὸν τόπον ἔχομεν πρόχειρόν τὴν εἰκασίαν ὅτι πρόκειται περὶ κενοταφίου ἀφανῶν Ἀργείων νεκρῶν, πεσόντων κατὰ τινὰ σύγκρουσιν Ἄργους καὶ Σπάρτης διὰ τὸ πολυθρόνητον μῆλον τῆς ἔριδος, τὴν Θυρέαν. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὔρεθεισα πλησίον τῆς κορυφῆς τῆς ὄροσειρᾶς Ζάβιτσας, φυσικοῦ ὄριου μεταξὺ τῆς Ἀργείας περιοχῆς καὶ τῆς Θυρεάτιδος, ἀποτελεῖ τεκμήριον τῶν παλαιῶν συνόρων Ἄργους καὶ Λακεδαιμόνου.

Κατὰ ταῦτα ἡ γενομένη περιοδεία τοῦ κ. Ῥωμαίου ὑπῆρξε διδακτικὴ τοπογραφικῶς καὶ πολύτιμος δι' ἃς ἐνίσχυσεν ἐνδείξεις πρὸς μελλούσας ἀνασκαφικὰς ἐρεῦνας.

10. Ἐν Κρήτῃ ἐν Βαθυπέτρῳ καὶ Λυκάστῳ ἐξηκολούθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἐταιρείας διὰ τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Συμβούλου κ. Σπ. Μαρινάτου.

Α. Ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Βαθυπέτρου ἡ ἔρευνα προέβη σχεδὸν μέχρι τῆς ὄλοσχεροῦς ἀποκαλύψεως τῶν ἐρειπίων.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν συνοικίαν ἀπεκαλύφθησαν ἀνοικτοὶ γῶροι πιθανῶς αὐλαί, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὕρεθησαν μεταγενέστεροι ἴσως τοῖχοι.

Κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν συνοικίαν ἀνεσκάφη πλήρως ἐν δωμάτιον, συνεχόμενον πρὸς Ν πρὸς τὴν ἀποθήκην τῶν πεσῶν καὶ ἔχον κεκαυμένον στρώμα πάχους 10-20 ἑκατοστῶν, προερχόμενον ἴσως ἐξ ἀποθηκευμένης ἐκεῖ ὀργανικῆς οὐσίας. Κατὰ τινὰ ἄκραν τοῦ δωματίου ἀνευρέθη εὐμέγεθες κυλινδρικὸν ἀγγεῖον, ἔχον ὠραίαν διακόσμησιν ἀνθέων κρίνου, περαιτέρω δὲ καὶ ἄλλα μικρότερα ἀγγεῖα.

Σημαντικώτερα ἦτο ἡ κατὰ τὴν νοτίαν συνοικίαν σκαφή. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ μεγάρου ἔχει σχεδὸν ἕξ ὀλοκλήρου κτισθῆ διὰ ξεστῶν πωρολίθων, σφζομένων εἰς ὕψος τριῶν καὶ ἔνιαχοῦ τεσσάρων δόμων καὶ ἐχόντων μῆκος 2 μ., ἄπαξ δὲ 2,20μ., ὡς καὶ εἰς τὰ μέγαρα Μινωϊκὰ ἀνάκτορα.

Ἄξιοσημείωτον εἶναι τὸ σχῆμα τῶν πωρολίθων λαξευθέντων εἰς κολούρους πυραμίδας, τῶν ὁποίων ἡ βᾶσις εἶναι εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ τοίχου, αἱ δὲ πλάγαι ἔδραι παρουσιάζουν ἐσωτερικῶς κενά, εἰς τὰ ὁποῖα παρεντίθενται σφῆνες πρὸς στερέωσιν τῶν λίθων. Μόνον δὲ οἱ γωνιαῖοι λίθοι εἶναι κανονικῶς κυβόσχημοι. Ὅπισθεν τῶν τοίχων ὑπάρχει ἄλλος τοῖχος ἕξ ἀργῶν λίθων, τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο τοίχων κενὸν εἶχε πληρωθῆ διὰ μικρῶν λίθων, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἄλλη ὀργανικὴ σύνδεσις.

Ἡ παρεμβολὴ μεταγενεστέρων τοίχων καὶ διαφόρων διαπέδων, προσερχομένων ἴσως ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἔρειπίων, κατὰ τὴν πρῶτον Ἑλληνικὴν περίοδον, καθιστᾷ δύσκολον τὴν ἀνασκαφήν.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐντὸς ἐνὸς τῶν δωματίων, ὅπου ὑπῆρχον σωροὶ ἀγγείων τῆς πρώτης ὑστερομινωϊκῆς περιόδου ἀνευρέθη καὶ εἰς Κορινθιακὸς ἀρύβαλλος, ἐνδεικτικὸς τῆς νέας χρησιμοποίησεως τοῦ μεγάρου. Ἄλλα κεραμικὰ εὐρήματα ἦσαν ὀλίγα. Ἐκ τῆς κακῆς κατασκευῆς καὶ τῆς ἀσταθοῦς θεμελιώσεως, λόγω τῆς κατολισθήσεως τοῦ ἐδάφους, εἰκάζεται ὅτι τὸ μέγαρον ἐγκατελείφθη ἐκουσίως συναποκομισθέντων πάντων τῶν ἐν αὐτῷ κινήτων πραγμάτων. Ἄλλ' ἢ περαιτέρω ἔρευνα θὰ διευκρινήσῃ ἀκριβέστερον τὸ ζήτημα τοῦτο.

Β. Ἐν τῇ γειτονικῇ περιοχῇ τῆς Λυκάστου ἐξηρευνήθη περαιτέρω τὸ κατὰ τὸ 1949 ἀνακαλυφθὲν σπήλαιον, ἐν τῶν μάλιστα ἀξιολόγων ἱερῶν σπηλαίων τῆς Κρήτης, ὅπου ἡ λατρεία ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ Μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ καθ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν περίοδον. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ὄρους Γιούχτα (τοῦ ἀρχαίου Ἰυττοῦ), ὅπου καὶ τὸ σπήλαιον, μετὰ τῶν ἀποτόμων βραχωδῶν τοιχωμάτων αὐτῆς παρέχει ὄψιν μεγαλειώδους ἐπιβολῆς,

τὴν ὁποῖαν ἐπιτείνουν τὰ ἐμφωλεύοντα ἐκεῖ σμήνη ἀγρίων πτηνῶν καὶ ἀρπακτικῶν ὀρνέων. Φύεται δὲ ἐκεῖ εἰς τὰς βραχῶδεις σχισμὰς ἀκόμη καὶ σήμερον τὸ θαυματουργὸν βότανον τῆς ἀρχαιότητος, τὸ δίκταμον, καὶ συλλέγεται ὑπὸ τῶν ἀπὸ σχοινίων κρεμαμένων ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης φυσικῆς σκηνογραφίας ἀνοίγονται ἐπὶ τῆς ὄρεινῆς κατατομῆς δύο εἴσοδοι, ἡ μία κατὰ 9 μ. ὑψηλότερον τῆς ἄλλης. Τὸ ἐκ πλειόνων βαθειῶν καὶ στενῶν στοῶν ἀποτελούμενον σπήλαιον διαιρεῖται εἰς ἄνω καὶ κάτω σπήλαιον, τὰ δὲ δύο ταῦτα τμήματα συγκοινωνοῦσι πρὸς ἄλληλα διὰ στοῶς. Ἡ πρὸς τὸ ἄνω σπήλαιον πρόσοδος εἶναι εὐκολωτέρα διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης σήραγγος ἢ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἄνω εἰσόδου, ἔνθα ἀπαιτεῖται ἐπικίνδυνος ἀναρρίχσις. Ἡ ὄλη διάταξις αὕτη ἀναφέρει εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐρευνητοῦ τὴν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα (ν 110 - 111) περιγραφὴν τοῦ σπηλαίου τῶν νηιάδων Νυμφῶν, παρὰ τὸν ἐν Ἰθάκῃ λιμένα τοῦ Φόρκυνος,

δύω δέ τέ οἱ θύραι εἰσίν
αἰ μὲν πρὸς Βορέαιο καταιβαταὶ ἀνθρώποισιν,
αἰ δ' αὖ πρὸς Νότου εἰσὶ θεώτεραι, οὐδέ τι κείνη
ἄνδρες ἐσέρχονται, ἀλλ' ἀθανάτων ὁδός ἐστιν.

Ἡ γενομένη ἐξερεύνησις ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Λυκάστου ἀπεκάλυψε πρὸ τῆς κάτω εἰσόδου πώρινον ἐκ δύο μερῶν ἀποτελούμενον βᾶθρον, μήκους 1,05 μ., ἀνήκον πιθανότατα εἰς βωμὸν καὶ οὐχὶ εἰς θύρας κατώφλιον. Πέριξ αὐτοῦ ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ ὄστρακα ὑστερογεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ σιδηροῦν μαχαίριον, μήκους 0,21 μ., χρήσιμον εἰς θυσίας καὶ ὅμοιον πρὸς τὰ ἀνευρεθέντα ἐντὸς τοῦ κερατῶνος βωμοῦ τῆς Δρήρου. Ἄλλα κινητὰ εὐρήματα εἶναι μόνον κεραμικά, ἀνήκοντα εἰς τοὺς χρόνους ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς, ἴσως δὲ καὶ Ῥωμαϊκῆς. Κατὰ τὴν νεολιθικὴν περίοδον τὸ σπήλαιον ἦτο κατοικία ὡς καὶ κατὰ τὴν χαλκολιθικὴν. Ἐντὸς νεολιθικοῦ ἀγγείου εὐρέθη

ὁ σκελετὸς νηπίου. Εὐρέθησαν δὲ καὶ λεπίδες ὄψιανου καὶ πολλὰ ὄστᾶ ζώων.

Ἄξια σημειώσεως εἶναι ἡ παρουσία δεκάδων μεγάλων πίθων τῆς ΜΜ καὶ ΥΜ περιόδου πρὸς ἀποθήκευσιν προϊόντων, προερχομένων, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Μαρινάτου, ἐκ τῆς περιουσίας τῆς λατρευομένης θεότητος.

Κατὰ τὴν γεωμετρικὴν καὶ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον ἡ λατρεία ἦτο ἔντονος, ἄφθονος δὲ ἡ σχετικὴ κεραμικὴ, πλὴν τῆς ὁποίας οὐδὲν ἄλλο εὐρέθη.

Κατὰ ταῦτα τὸ σπήλαιον τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὸ σπήλαιον τῶν Καμαρῶν καὶ τὸ τῆς Εἰλειθυίας ἐν Ἀμνισῷ, ὅπου ἐλατρεύετο εἰρηνικὴ θεότης. Ἔνεκα δὲ τῆς εὐρέσεως ἀφθόνων ἀστραγάλων, ἐνὸς ὑστερομινωϊκοῦ θηλάστρου καὶ ἐνὸς σφονδυλίου Ἑλληνικῶν χρόνων ὁ κ. Μαρινᾶτος εἰκάζει ὅτι ἡ λατρευομένη θεότης τῆς Λυκάστου ἦτο προστάτις τῶν παιδίων καὶ ἴσως αὐτὴ ἡ Μινωϊκῆς καταγωγῆς Εἰλείθυια.

11. Ἐν Πάρῳ ἐγένετο διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Νικ. Κοντολέοντος ἔρευνα κατὰ τὴν θέσιν Ἐλιτας, ὅπου προηγουμένως εἶχον εὐρεθῆ δύο ἐπιγραφαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Ἀρχιλόχον καὶ διαπιστοῦσαι τὴν ὑπαρξιν Ἀρχιλοχείου ἦτοι τεμένους ἀφιερωμένου εἰς τὸν ἀφηρωισθέντα Ποιητὴν Ἀρχιλόχον καὶ περιέχοντος τρεῖς βωμούς.

Ὁ τόπος εἶναι πλήρης ἀρχαίων μαρμάρων, πολλὰ δὲ ἄλλα καὶ ὄστρακα προσέθεσεν ἡ ἀνασκαφή, ἀλλ' οὐδὲν λείψανον ἢ θεμέλιον ἀρχαίου κτίσματος ἀνευρέθη πλὴν τοίχων μεσαιωνικῶν καὶ μικρῶν δεξαμενῶν. Μία ἀκόμη πλᾶξ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸ Ἀρχιλόχειον, ἀλλ' αὕτη φέρει ἐπιγραφὰς τοῦ 3ου ἢ 4ου μ.Χ. αἰῶνος, ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνεται ὅτι τὸ Ἀρχιλόχειον εἶχεν ἐξαφανισθῆ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἀρχαιότητος. Εἰς πλησίον παλαιὰν ἐκκλησίαν εἶναι ἐντετοιχισμένη ἤδη γνωστὴ ἐπιγραφὴ (IG XII 5,239) ἔχουσα ἀφιέρωσιν Μητρὶ Θεῶν, ἄλλη δὲ ἀνευρεθεῖσα ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀφιερωμένη

εἰς τὴν θεὰν Ἄγδιστιν, ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι ἐν τῇ γειτονικῇ περιοχῇ ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν, ἀλλὰ δὲν θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι ἐκ τούτου προήρχοντο αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ οὐχὶ ἐξ ἰδιαίτερου ἱεροῦ, τοῦ Ἀρχιλοχείου.

12. Ἐν Τήνω ἐξηκολούθησε διὰ τοῦ κ. Κοντολέοντος ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἢ παρὰ τὸ Ἐώμπουργον ἔρευνα χωρὶς νὰ περατωθῇ ἡ ἀποκάλυψις ὀλοκλήρου τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος.

Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλα τεμάχια ἀναγλύφων ἀγγείων τῆς ὑστερογεωμετρικῆς καὶ τῆς ἀνατολιζούσης περιόδου ὡς καὶ τεμάχια ἀγγείων τοῦ 6ου καὶ τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

13. Ἐν Νάξῳ καὶ κατὰ τὴν θέσιν Γκρόττα ἐξηκολούθησε διὰ τοῦ αὐτοῦ κ. Κοντολέοντος ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ προηγούμενος εὑρεθέντος προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ καὶ ἀπεκαλύφθη μέρος συγκροτήματος μυκηναϊκῶν οἰκοδομημάτων παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ταῦτα συνεχίζονται δι' ἐπελθοῦσαν καθίζησιν τοῦ ἐδάφους ἢ δι' ἀνύψωσιν τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων.

Τὸ ἀνασκαφὲν μέρος περιλαμβάνει μεγάλην ὀρθογώνιον αἴθουσαν διατηροῦσαν τοὺς τοίχους αὐτῆς μέχρις ὕψους περίπου 0,50 μ. καὶ ἔχουσαν ἐν τῇ ἀνατολικῇ μακροτέρῃ πλευρᾷ ἄνοιγμα θύρας καὶ μαρμάρινον κατώφλιον. Πρὸς Δ τῆς κεντρικῆς ταύτης αἰθούσης σχηματίζονται μικρότερα διαμερίσματα, ἀλλ' ἡ νοτία πλευρὰ τῆς αἰθούσης κατέχεται ὑπὸ μεταμυκηναϊκῶν τοίχων. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἔκτασιν ἀνευρέθησαν μυκηναϊκὰ ὄστρακα καὶ ἐν συνεχείᾳ τούτων γεωμετρικά, ἐν ᾗ εἰς τὴν ὑπόλοιπον περιοχὴν ἐπικρατοῦν τὰ μυκηναϊκά, κυρίως μὲν τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου, χωρὶς ὅμως νὰ ἐλλείπουν καὶ παλαιότερα ἐξ ὑψιπόδων κυλίκων.

Παρὰ ταῦτα εὑρέθησαν καὶ τεμάχιον λιθίνου ἀγγείου, φέροντος διακόσμησιν ἀναγλύφων φύλλων ὡς καὶ μικρὰ κεφαλὴ λαβῆς ἐργαλείου ἐκ πρᾶσινωποῦ ἐπιχωρίου σχιστολίθου, σημαντικὴ διὰ τὴν σύνδεσιν πρὸς τοὺς μετέπειτα χρόνους.

Εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς πόλεως πλησίον τοῦ Γυμνασίου ἀνεσκάφη μικρὸς ἀποθέτης περιέχων τεμάχια εἰδωλίων τοῦ 4^{ου} κυρίως π.Χ. αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ παλαιότερων χρόνων. Ἐκεῖ δὲ πλησίον ἀπεκαλύφθησαν τυχαίως προσφάτως καὶ γεωμετρικοὶ τάφοι.

14. Ἐν Κοζάνῃ ἀνελήφθη ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας νέα ἀνασκαφὴ διὰ τοῦ Ἐπιμελητοῦ Ἀρχαιοτήτων κ. Βασιλ. Καλλιπολίτου πρὸς ἀποκάλυψιν ἀρχαίου νεκροταφείου, τοῦ ὁποίου τάφοι τινὲς εἶχον ἀναφανῆ κατὰ τὴν διάνοξιν νέας ὁδοῦ ἀπὸ Κοζάνης εἰς Βέροιαν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1948 καὶ εἰς ἀπόστασιν 150 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ νεκροταφείου τῆς Κοζάνης.

Μικρὰ ἔρευνα ἀμέσως μετὰ τὴν τυχαίαν ἐμφάνισιν τῶν τάφων ἐγένετο δαπάνῃ τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς Κοζάνης, τὰ δὲ εὐρήματα ἐδημοσιεύθησαν ἤδη ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ 1948-49, 85-111. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν εὐρημάτων καὶ ἡ διὰ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν σημασία αὐτῶν ἐπέβαλλον συστηματικωτέραν ἀνασκαφὴν, ταύτην δὲ καὶ ἀνέλαβε προθύμως ἡ Ἑταιρεία, διεξαγαγόντος τὴν ἐργασίαν κατ' Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1950 τοῦ κ. Καλλιπολίτου.

Διὰ δοκιμαστικῶν τάφρων ἐκτὸς τῶν πρηγουμένως εὑρεθέντων πέντε τάφων ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλοι ἔνδεκα, ἀνήκοντες εἰς τὸν 5^{ον} καὶ τὸν 4^{ον} π.Χ. αἰῶνα.

Οἱ τάφοι ἦσαν λακκοειδεῖς ὀρυχθέντες ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ βράχου καὶ μᾶλλον ἀβαθεῖς (0,18 - 0,35 μ.), σχήματος ὀρθογωνίου πλὴν ἑνός, ἔχοντος σχῆμα σταυροειδές, ἀπάντων δὲ δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένος ὁ προσανατολισμός. Ἀργοὶ λίθοι παρατηρήθησαν κατὰ τὴν πλευρὰν τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν ποδῶν, εἰς ἕνα δὲ τῶν τάφων οἱ λίθοι ἦσαν κανονικώτερον τοποθετημένοι κατὰ μῆκος τῶν μακρῶν πλευρῶν. Κατὰ κανόνα ὑπεράνω τῶν σκελετῶν εὑρέθησαν ὑπολείμματα ἀπνηθρακωμένων ξύλων προερχομένων προφανῶς ἐκ ξυλίνων καλυμμάτων.

Τρεῖς τάφοι περιεῖχον ἀνὰ δύο νεκρούς. Παρὰ τὸ δεξιὸν ἢ ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν εἶχον τεθῆ δόρατα (δύο ἢ ἕν), τῶν

ὁποίων εὐρέθησαν κατὰ χώραν αἰ σιδηραῖ αἰχμαί. Τρεῖς τάφοι ἄνευ ὄπλων εἶναι πιθανῶς γυναικεῖοι. Δύο τάφοι περιεῖχον σκελετοὺς παιδῶν, ἄλλοι δὲ δύο εἶναι ἀδιαγνώστου φύλου.

Ἡ χρονολόγησις τῶν τάφων βασίζεται ἐπὶ δύο Ἀττικῶν ἀγγείων εὐρεθέντων μετ' ἄλλων 23 ἐγχωρίου κατασκευῆς.

Τοὺς τάφους τοῦ 5^{ου} αἰῶνος χρονολογεῖ ἢ ἐνὶ τῶν τάφων τῆς ὁμάδος ἀνευρεθεῖσα μελανόγραφος ὑδρία τῶν χρόνων 500-480 π.Χ., ἀνήκουσα εἰς τεχνίτην συνεχίζοντα τὸν μελανόγραφον ρυθμὸν καὶ ἔχουσα παράστασιν Ἡρακλέους παλαίοντος πρὸς τὸν λέοντα τῆς Νεμέας. Τὰ ἐγχώρια ἀγγεῖα τῶν τάφων τῆς συστάδος ταύτης εἶναι ἄλλα μὲν ὅμοια πρὸς τὰ σύγχρονα ἀγγεῖα τῆς Ν. Ἑλλάδος, ἄλλα δὲ διατηροῦντα τὰς μορφὰς τῶν προϊστορικῶν ἀγγείων (οἰνοχόαι μετὰ προχοῆς καὶ κύαθοι χειροποίητοι). Ὁ πηλὸς εἶναι ἐρυθρός, τεφρόχρους, βαθὺς φαιὸς (buchero) καὶ κίτρινος.— Μεταξὺ τῶν κτερισμάτων εὐρίσκονται δίδυμοι περόναι καὶ πόρπαι μετὰ διπλῆς σπείρας, τύπου τοῦ Hallstatt, διαδεδομένου καὶ ἀνὰ τὴν ὑπόλοιπον ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα μέχρι τῆς Κρήτης (BLINKENBERG *Fibules grecques et orientales* (1926) σ. 253 - 262 § XIV).

Ἡ συστὰς τῶν τάφων τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰῶνος χρονολογεῖται διὰ τοῦ Ἀττικοῦ μελαμβραφοῦς σκύφου τοῦ τάφου IX. Τῶν ἄλλων ἀγγείων αἱ μορφαὶ ἢ εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς τῶν ἀγγείων τῆς Ν. Ἑλλάδος ἢ συνεχίζουσιν σχήματα προϊστορικὰ ὡς καὶ ἐν τῇ συστάδι τοῦ 5^{ου} αἰῶνος. Μία πρόχους φέρει γραμμωτὴν διακόσμησιν. Σημειωτέον ὅτι καὶ τὰ σημερινὰ κεραμικὰ προϊόντα τῆς Κοζάνης εἶναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐρυθροῦ πηλοῦ.

Χαλκᾶ ἐγχώρια προϊόντα εὐρέθησαν ζώνη ἔχουσα ἐγχάρακτον διακόσμησιν, ψῆφοι ἐν σχήματι ἀστραγαλωτῶν ῥαβδίων καὶ περιᾶπτον ὅμοιον πρὸς τὰ τῆς Βοσνίας.

Ἄλλ' εὐρέθησαν καὶ χρυσοῖ ῥόδακες ἀποτελοῦντες Μυκηναϊκὴν ἐπιβίωσιν ἀξιοσημείωτον, ὡς διεπιστώθη καὶ ἐν Trebenische τῇ πόλει τῶν Ἑγγελέων, τῶν ἀποικισθέντων, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐκ τῶν Θηβῶν ὑπὸ τὸν Κάδμον.

Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν ὄστρακα ἀγγείων ὑστερομυκη-

ναϊκῶν ἢ γεωμετρικῶν, προερχομένων προφανῶς ἐκ παλαιότερας περιόδου τοῦ νεκροταφείου.

Ἐντὸς μιᾶς τῶν τάφων ἀνευρέθη λαξευτὴ ἐν τῷ βράχῳ αὐλάξ, πιθανῶς κοίτη πλινθίνου τοίχου, λείψανον, ὡς εἰκάζει ὁ ἀνασκάψας, περιβόλου πυρᾶς πρὸς καῦσιν νεκρῶν, διότι εἷς τῶν τάφων τοῦ 1949 (I) πλησίον ἐκεῖ ἀνευρεθεῖς, δὲν περιεῖχε σκελετόν.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Κοζάνης ἐνέχει ἰδίαν σημασίαν οὐχὶ μόνον ἀρχαιολογικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐθνογραφικὴν.

15. Ἐν Ἀβδηροῖς τῆς Θράκης ἐξετέλεσεν ἡ Ἐταιρεία νέαν ἀνασκαφὴν διὰ τοῦ Ἐπιμελητοῦ Ἀρχαιοτήτων κ. Δημ. Ι. Λαζαρίδου.

Τὰ ἀρχαῖα Ἀβδηρα εὐρίσκονται 7 χιλιόμετρα ΝΑ τοῦ σημερινοῦ ὁμωνύμου χωρίου καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης. Παρὰ τὴν σημασίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως, περὶ τῆς ὁποίας διδάσκουσι καὶ ὁ Στράβων (14,644) καὶ ὁ Διόδωρος (XIII, 72,2), οὐδεμία μέχρι τοῦδε εἶχε γίνεи ἐκεῖ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ. Τὰ σποραδικῶς ἀνευρεθέντα ἐν τῷ τόπῳ ἀρχαῖα μνημεῖα ὑπεδείκνυον τὴν ἀρχαιολογικὴν σημασίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐρεύνης τῆς πατρίδος τοῦ Λευκίππου καὶ τοῦ Δημοκρίτου, τῶν ἀτομικῶν φιλοσόφων, ὡς καὶ τοῦ σοφιστοῦ Πρωταγόρου καὶ ἄλλων πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἐταιρείας ἤρχισε κατὰ τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ἀπεκάλυψεν ἐν μέρει τρία οἰκοδομήματα, δύο μὲν Ἑλληνιστικῶν, ἐν δὲ Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τοῦ σημαντικωτέρου τούτων ἀπεκαλύφθη ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἐξαιρετικοῦ τοίχου ἐκ μεγάλων δόμων ἐγχωρίου σκληροῦ ὑποκίτρινου παρολίθου καὶ μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰκοδομήματος. Τοῦ τοίχου τὸ σφζόμενον ὕψος ποικίλλει ἀπὸ 0,45 μέχρι 1,43 μ, ἀνεσκάφη δὲ εἰς μῆκος πενήκοντα περίπου μέτρων. Κατὰ τὰ ἄκρα αὐτοῦ ἀνευρέθη ἀνὰ μίαν εἴσοδον, τῶν ὁποίων διατηροῦνται κατὰ χώραν τὰ κατώφλια, μήκους 1,95μ. καὶ 2,42μ. Ἡ ἔρευνα ἐσωτερικῶς τῶν εἰσόδων ἀπεκάλυψε πλακοστρώτους χώρους καὶ ἀγω-

γούς ἀποχετεύσεως τῶν ὑδάτων καὶ ἕξ τοίχους εὐτελοῦς κατασκευῆς πρὸς τὸν ἑξωτερικὸν τοῖχον, διαχωρίζοντας ἐσωτερικὰ διαμερίσματα.

Κινητὰ εὐρήματα εἶναι μέγας ἀριθμὸς τεμαχίων «μεγαρικῶν σκύφων», φερόντων πλουσίαν ἀνάγλυφον διακόσμησιν δι' ἀνθρωπίνων μορφῶν, ζώων, πτηνῶν, φυτῶν καὶ γραμμωτῶν σχημάτων, ὡς καὶ ἀριθμὸς ἄλλων ἀγγείων. Ἐπίσης ἀνευρέθησαν περὶ τὰ 85 τεμάχια πηλίνων εἰδωλίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ 13 κεφαλαὶ γυναικῶν ἀρίστης τέχνης, πρὸς δὲ τούτοις καὶ 85 λαβαὶ ὀξυπυθμένων ἀμφορέων, φέρουσαι τὰς συνήθεις σφραγίδας ὀνομάτων, συμβόλων καὶ τόπου προελεύσεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς Θάσου. Ἀλλὰ καὶ ἀκροκέραμοι εὐρέθησαν ἔχουσαι ἀνάγλυφον διακόσμησιν ἀνθεμίων, ἐλίκων καὶ ἀνθέων λωτοῦ, ὡς καὶ πλείονες λύχνοι.

Οἱ χρόνοι τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι, ὡς εἰκάζεται, ὁ 3^{ος} π.Χ. αἰὼν, ἀλλ' ὁ προσορισμὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀκόμη σαφής. Ἀρκεῖ μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἢ διαπίστωσις ὅτι πρόκειται περὶ σημαντικοῦ δημοσίου οἰκοδομήματος ἢ πιθανώτερον, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, ἱεροῦ διὰ τὰ ἀνευρεθέντα εἰδώλια Κυβέλης καὶ μιᾶς κρανοφορούσης κεφαλῆς Ἀθηνᾶς.

Εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς πόλεως διεπιστώθη δεύτερον Ἑλληνιστικὸν οἰκοδόμημα καὶ ἀλλαγῶν ἀνευρέθη εὐμέγεθες Ῥωμαϊκὸν κτίσμα, ὅπου προηγουμένως εἶχεν ἀνευρεθῆ ὑπὸ ἰδιώτου ἀγαλμάτων κερδῶν Ἑρμοῦ, Ῥωμαϊκῆς τέχνης.

Ἐκ τῶν γενομένων δοκιμῶν καὶ παρατηρήσεων εἶναι προφανές ὅτι εἶναι ἐπιβεβλημένη ἢ ἐξακολούθησις τῆς ἀνασκαφῆς πρὸς πλήρη ἀποκάλυψιν τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἢ ὁποία, κατὰ τὸν Διόδωρον (13,72,2) χαρακτηρίζεται ὡς «πόλις ἐν ταῖς δυνατωτάταις τότε οὔσα τῶν ἐπὶ Θράκης».

16. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνέλαβεν ἡ Ἑταιρεία σημαντικὴν ἀνασκαφὴν διεξαχθεῖσαν κατὰ τὸ 1950 ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων κ. Χαρ. Μακαρόνα.

Κατὰ τὴν ἐσκαφὴν θεμελίων πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἰδιωτικῆς οἰκίας πλησίον τοῦ Ἴπποδρομίου καὶ ἐν τῇ θέσει «Ἀκτῶν Με-

τζιτ» τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1950 ἐρείπια τοίχων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, τῶν ὁποίων ὁ ὄγκος καὶ ἡ ἔκτασις ὑπεσήμαινε μνημειῶδες οἰκοδόμημα τῆς περιόδου τῆς τετραρχίας.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἑταιρείας εἶχε νὰ ἀφαιρέσῃ ἐπιχώσιν ὑπερβαίνουσαν τὰ 10 μέτρα, σχηματισθεῖσαν ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου κτίσματος καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀνεγερθέντος τεμένους Ἀκτσέ Μετζιτ Τζαμί, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς περὶ αὐτὸ συνοικίας. Μέρος τῆς ἐπιχώσεως εἶχεν ἀφαιρέσει ἡ ἰδιωτικὴ ἐργασία, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ἀπέμεινε διὰ τὴν ἀνασκαφὴν, ἡ ὁποία κατὰ τὸ 1950 προέβη τόσον, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμεν ἀκριβεστέραν εἰκόνα τοῦ διαγράμματος.

Τὸ οἰκοδόμημα εἶναι ὀκτάπλευρον, φέρον ἐσωτερικῶς ἐπτὰ κόγχας. Διὰ θύρας κειμένης κατὰ τὴν ΝΔ πλευρὰν εἰσερχόμεθα εἰς τὸν μέγαν περὶκοχον γῶρον ἔχοντα ἀπὸ κόγχης εἰς κόγχην διάμετρον 30 περίπου μέτρα. Τὸ ἄνοιγμα τῶν ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου κογχῶν εἶναι 5,25μ., τὸ δὲ τῆς κεντρικῆς καὶ ἀπέναντι τῆς εἰσόδου εὐρισκομένης μετρεῖ 7,40 μ. Τὸ ἄνοιγμα τῆς εἰσόδου εἶναι 5,17 μ. ἦτοι ὅσον περίπου καὶ τὸ τῶν μικροτέρων κογχῶν. Τὸ πάχος τῶν τοίχων κατὰ τὰς γωνίας ἀνέρχεται εἰς 5 μ., κατὰ δὲ τὸν μυχὸν τῶν κογχῶν εἰς 1,25 μ. Ἡ τοιχοδομία τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ κυκλικοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῆς Θεσσαλονίκης, ἀποτελεῖται δηλ. ἐξ ἀργολιθοδομίας μετ' ἀσβεστοκονιάματος διακοπτομένης ὑπὸ ζωνῶν ὀπτοπλίνθων. Αἱ γωνίαί εἶναι ἀποκλειστικῶς ἐξ ὀπτοπλίνθων.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν μέρος τοῦ δαπέδου εἶναι ἐπεστρωμένον διὰ πλακῶν λευκοῦ μαρμάρου, σχετικῶς καλῶς διατηρουμένων, παρὰ δὲ τὴν βάσιν των ἐσώθησαν λείψανα τῆς ὀρθομαρμαρώσεως, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος ἔφθανε τὰ 5 μέτρα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ μεγάλου πάχους τῶν κονιαμάτων, τῶν πολλῶν ἐν αὐτοῖς ὀπῶν καὶ τῶν ἐντὸς αὐτῶν ἤλων. Σφύζονται δὲ οἱ τοῖχοι εἰς ὕψος πλεόν τῶν 7 μέτρων. Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων τεμαχίων λεπτῶν πλακῶν, συμπεραίνεται ἡ πλουσία πολυχρωμία τῆς ὀρθομαρμαρώσεως. Ἐξωθεν τοῦ μνη-

μείου ἀνευρέθησαν πολλά τεμάχια ψηφιδωτοῦ μετὰ γεωμετρικοῦ διακόσμου προερχομένου πιθανῶς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δαπέδου.

Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως καὶ εἰς ὕψος 4 μ. ἀνευρέθη τμῆμα μαρμάρινου παλαιοχριστιανικοῦ ἄμβωνος, κατὰ δὲ τὸ κέντρον τῆς μεγάλης κόγχης ἀπεκαλύφθη κεραμουργικὸν κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ κύκλου περικλειόντος ἰσοσκελεῖ· σταυρόν, ἔχοντος ἑκατέρωθεν κυπάρισσον, ἐνδείξεις ἀμφότεραι ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον τὸ οἰκοδόμημα κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους νὰ μετετρέπη εἰς ναόν. Ἀλλὰ πᾶσα περὶ τούτου ὀριστικὴ γνώμη εἶναι ἀκόμη πρόωρος.

Τοῦ οἰκοδομήματος τούτου τῆς Θεσσαλονίκης ἡ ὁμοιότης πρὸς τὸ μαυσσωλλεῖον τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Σπαλάτου εἶναι μεγάλη, διάφοροι δὲ εἶναι μόνον αἱ κόγχαι, ἐναλλάξ ἡμικυκλικαὶ καὶ ὀρθογώνιοι, καὶ τὸ ὄλον μέγεθος.

Παρὰ τὸ ἐξαιρετικὸν μέγεθος καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ ὀκτάγωνου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι σπουδαιοτάτη. Διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Δανοῦ ἀρχαιολόγου ἀρχιτέκτονος Ejnar Dygge τοῦ 1939 διεπιστώθη ὅτι τὰ ἐν Θεσσαλονίκη κτισθέντα ὑπὸ τοῦ Γαλερίου ἀνάκτορα ἐξετείνοντο μέχρι καὶ τῆς περιοχῆς ταύτης. Τὸ νέον ὀκτάγωνον οἰκοδόμημα εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 350 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς ἀψίδος τοῦ Γαλερίου καὶ πρὸς Δ τῆς προεκτάσεως τῆς μνημειώδους ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς τὴν ἀψίδα. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν ὅτι τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γαλερίου ἤρχιζον ὀλίγον κάτωθεν τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ ἐξετείνοντο εἰς μῆκος 300 μ. πρὸς νότον, τότε κατ' ἀνάγκην ἦσαν ταῦτα πολὺ μεγαλύτερα τῶν ἐν Σπαλάτῳ ἀνακτόρων τοῦ Διοκλητιανοῦ, πρᾶγμα οὐχὶ ἀπίθανον, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ὁ εὐρισκόμενος εἰς ἀναμφισβήτητον σχέσιν πρὸς τὴν ἀψίδα, δὲν ἔχει ἀντιστοιχίου μεγέθους οἰκοδόμημα ἐν Σπαλάτῳ, ὅτι δὲ πρὸς τούτοις τὸ νέον ὀκτάγωνον εἶναι τριπλασίον μέγεθος τοῦ μαυσσωλλεῖου τοῦ Διοκλητιανοῦ.

Ἐκ πάντων τούτων καθίσταται προφανῆς ἡ μεγάλη σημασία

του ανασκαφέντος οικοδομήματος και ἡ ἀπόλυτος ὑποχρέωσις τῆς συνεχίσεως τῆς ἐρεῦνης.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ δραῖσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1950, δραῖσις ἐπιστημονικὴ καὶ ἐν ταύτῳ ἐθνικὴ, διότι ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἀσχολία περὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν, θεία εὐδοκία, κατοικοῦμεν οὐχὶ ὡς ἐπήλυδες, ἀλλ' ὡς αὐτόχθονες, ἔχοντες βαθεῖαν ἐπίγνωσιν τοῦ βάρους καὶ τῆς σημασίας τῆς μεγάλης κληρονομίας, ἀντλοῦντες δὲ θάρρος ἐξ αὐτῆς, ἵνα ἀντεπεξερχώμεθα νικηφόρος κατὰ τῶν πολυαριθμῶν ἀπειλῶν ἐναντίον τῆς συνεχείας τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας.